

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Modstandskampen 1940 - 45

Nr. 2 · Juni 2009

Gestapofanger
Krigssejlere
Modstandsfolk

LANDSFORENINGEN
ERHVERVSHÆMMEDE
FRA FRIHEDSKAMPEN

HORSERØD
FRØSLEV
DACHAU
HANNOVER-STÖCKEN
NEUENGAMME
SACHSENHAUSEN
STUTTHOF
BUCHENWALD
THERESIENSTADT
RAVENSBRÜCK

Modstand - vist nytter det...

Modstandskampen 1940 - 45 Gestapofanger Krigssejlere Modstandsfolk

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen

Formand: Alfred Andersen,
Bregnevej 7, 2.4, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.
Næstformand: Mogens Henrik Nielsen,
Nystedvej 14, 4000 Roskilde, tlf. 46 75 77 13.
Sekretær: Kaj Christensen,
Roskildevej 56 B, 3., lejl. 4, 2000 Frederiksberg, tlf. 38 19 68 06.
Kasserer: Birthe Fuglsang,
Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.
Elsebeth Amdrup Larsen, Rugmarken 61, 3060 Espergærde

Kammeraternes Hjælpefond

Selvejende institution, stiftet 1945

Forretningsudvalg:

Formand: Produktionschef Martin Frøland,
Ellemosevej 107, 2900 Hellerup. Tlf. 39 68 15 25.
Næstformand: Overvagtimester Warmi Hansen,
Hviddingvej 45, 2610 Rødovre. Tlf. 88 42 90 55.
Sekretær: Aase Beck Eigenbroth,
John F. Kennedys Plads 4, 9000 Aalborg. Tlf. 98 12 32 31.
Kasserer: Skræddermester Poul Brandt,
Engbovej 104, 2610 Rødovre. Tlf. 36 41 33 24.
Giro: 1000 780
Kontorchef Anna-Lise Clausen,
Præstefælledvej 67, 2770 Kastrup. Tlf. 32 51 50 13.

Modstandskampens Bladudvalg

Formand: Alfred Andersen,
Bregnevej 7, 2.4, 5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.
Udvalg:

Peter Eigenbroth, Anne Margrethe Olsen, Kaj Christensen.
Indlæg dækker ikke nødvendigvis foreningens eller redaktionens synspunkter. (Eftertryk tilladt mod kildeangivelse)

Redaktion

Peter Eigenbroth, *Ansv. redaktør*
Østergade 35, Postboks 56, 9690 Fjerritslev,
Tlf. 98 21 22 00 Fax 98 21 24 31
Mail: peter@fjerritslev-tryk.dk

Abonnement, bladregnskab og annoncer

Anne M. Olsen, Ternevej 39, Snestrup, 5210 Odense NV,
Tlf. 66 16 56 30

Tryk

Fjerritslev Tryk A/S

Pris

200 kr. Udenlandske abonnenter 250 kr.

Næste nummer

er planlagt til september 2009. Deadline herfor er 15. august.

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra
Frihedskampen

Indbydelse til landsmøde

Den 19. august 2009 afholder
Landsforeningen af Erhvervshæmmede
fra Frihedskampen
landsmøde på Ryes kaserne,
Treldevej i Fredericia.

Der regnes med ankomst kl. ca. 12.30, og kl. 13 serveres
middag. Landsmødet starter kl. 14.30 jfr. nedenstående
dagsorden. For deltagere, der ikke deltager i selve mø-
det, arrangeres bustur med bl.a. besigtigelse af Frederi-
cias volde.

Kl. 16 serveres kaffe i officersmessen, og landsmødet for-
ventes afsluttet kl. ca. 17.

Tilmelding gennem din afdeling senest 10. juli.

Dagsorden for landsmødet:

1. Valg af dirigent
2. Formandens beretning
3. Det reviderede regnskab fremlægges
4. Indkomne forslag, herunder fastlæggelse af kontin-
gent
5. Orientering om 4. Maj Huset ved Birthe Fuglsang
6. Valg af
 - a. Formand
 - b. Næstformand
 - c. Sekretær
 - d. Kasserer
 - e. Bestyrelsesmedlem
 - f. 2 bestyrelsessuppleanter
7. Valg af 2 revisorer og 1 revisorsuppleant
8. Fastsættelse af næste landsmøde
9. Eventuelt

Forslag, der ønskes behandlet på landsmødet, tilsendes
formanden, Alfred Andersen, Bregnevej 7, 2.4., 5220
Odense SØ, senest 14 dage før mødet.

På valg er:

- a. Formand Alfred Andersen
- b. Næstformand
- c. Sekretær Kai Christensen
- d. Kasserer Birthe Fuglsang
- e. Bestyrelsesmedlem Elsebeth Amdrup Andersen
- f. Suppleanterne Kaj Ejlersen og Else Dreyer

Databasen over frihedskæmperne blev holdt over dåben på Frihedsmuseet

Af Erik Heimann Olsen

Der var stor interesse og deltagelse, da Frihedsmuseet i København havde indbudt til præsentation på befrielsesdagen den 4. maj af sin nye online database over deltagerne i Danmarks frihedskamp 1940-45.

Den er svaret på et mangeårigt ønske om at kunne se, hvem der egentlig var med "dengang". Men et af de store problemer har været, hvem der skal med, og hvor grænsen skal trækkes. Den diskussion oplevede vi allerede i 1945, hvor der blev talt om en medalje til frihedskæmperne. Det endte med, at Mogens Fog, fremtrædende medlem af Frihedsrådet og minister "for særlige anliggender" i befrielsesregeringen, afviste tanken især på grund af vanskelighederne ved at afgrænse, hvem der skulle have sådan en medalje, og hvem der ikke skulle have den.

Fra idé til virkelighed

Den nye database har søgt at løse dette problem ved at registrere både aktive medlemmer af modstandsbevægelsen

og deres mange "hjælpere", som de benævnes.

Tanken om at skabe et overblik over modstandsfolkene har længe stået på dagsordenen, men er først blevet til virkelighed nu 64 år efter frihedskampens afslutning. Frihedsmuseet (under Nationalmuseet) står bag virkeliggørelsen af basen.

Museumsleder Esben Kjeldbæk oplyste på mødet, at der findes ca. 60.000 navne på listerne inkl. Brigaden. Indtil 4. maj i år har man fra listerne indtastet de 23.000 af navnene fra region VII (Bornholm) og fra de tre jyske regioner I-II-III. Datalovgivningen har nødvendiggjort langvarige forhandlinger 2006-2007 med Datatilsynet, da oplysninger om deltagelse i modstandskampen regnes for personfølsom information. Løsningen blev at basere indsamlingen af data til basen på allerede offentligt tilgængelige personoplysninger i bøger, blade og artikler om modstandsfolk. De bliver summarisk omtalt med henvisning til det/de værker, hvor de er omtalt – man reg-

ner med, at der indtil nu er udkommet omkring 15.000 af dem.

Tilsynet ser gerne, at museet indhenter samtykke til omtalen af konkrete personer, og at man respekterer anmodninger fra nære slægtninge til de omtalte. I godkendelsen anfører Tilsynet, at "der er en vægtig, anerkendelsesværdig offentlig interesse knyttet til besættelsehistorien" og peger på Nationalmuseets og Frihedsmuseets særlige formidlingsopgaver på området.

Databasen har også nydt offentlig bevågenhed. Kulturministeriet og tipsmidlerne har således bevilget én mio. kr. til projektets gennemførelse. Det bliver det nærmeste man kan komme til en fuldstændig fortegnelse over modstandsbevægelsens medlemmer. På indvielsesdagen 4. maj var der ca. 30.000 navne i basen, men man regner med, at den kommer til omfatte over 70.000 mennesker. Tallet virker stort, de fleste kilder anfører antallet af frihedskæmpere ved befrielsen til at være ca. 40.000. Men med i dette tal er bl.a. ikke faldne, fanger hos tyskerne, Brigaden m.fl.

Frihedsmuseet – her i lidt yngre udgave.

NATIONALMUSEET FRIHEDSMUSEET, MODSTANDSDATABASE

Forside Søg personer Søg organisation Søg undergrundshæren Søg modstandsarbejdet

Baggrundsinfo
 Hvad kan jeg finde?
 Hvor meget er offentligt?
 Kan man få mere at vide?
 Søgetips - F.A.Q.

Undergrundshæren
 Organisation & undergrundshær
 By og lokalitet
 Den geografiske inddeling
 Styrkelisterne

Modstandsarbejdet
 Typer af modstandsarbejde
 Aktive og hjælpere

Baggrund og perspektiver
 Baggrunden for databasen
 Gennemgået litteratur
 Hvad sker der mere?

SHARE

Jørgen Henrik Pagh Barfod
 Født 02-03-1918
 Stud. Mag.
 København, Gentofte
 Døknavn(e): Bjørn Andersen, Bjørn
 Region VI (København)

Tilknytning til undergrundshæren
 Region VI (København) , 1. Kompagni, 2. Deling
 Rang: Delingsfører

Anden organisationstilknytning
 Dansk Samling
 Holger Danske

Modstandsaktivitet
 Almen illegal aktivitet
 Almen illegal aktivitet - Militær baggrund som kornet
 Illegal presse
 Industrisabotage
 Militærgruppe
 Militærgruppe - Fra februar 1944 våbeninstruktør for m-grupper i Gentofte.
 Sabotage

Billedkilde: Frihedsmuseet

Kildehenvisninger

Tidligere FV-formand og leder af Frihedsmuseet Jørgen Barfod åbnede databasen, og hans opslag blev vist som eksempel.

Mange hemmelige hjælpere

Desuden omfatter basen også de mange, der hjalp frihedsbevægelsen uden at være egentlige medlemmer, de betegnes i materialet som "hjælpere".

De har måske nok været lidt overset i frihedskampens historieskrivning. Flere af dem mistede livet, og rundt om i landet blev adskillige af deres huse sprængt i luften af tyskerne eller deres "danske" håndlangere, fordi de havde hjulpet, bl.a. ved at give husly til eftersøgte modstandsfolk. Alene på Frederiksberg i hovedstadsområdet, hvor jeg boede, skete det mindst fire gange, og i hovedstadens nordlige omegn, hvor "Flammen" og "Citronen" mistede livet, led deres hemmelige skjulesteder samme skæbne.

Modstandsdatabase indeholder oplysninger om frihedskæmpere og hjælpere, som allerede findes omtalt i litteraturen om besættelsestiden og på mandskabs- og styrkelisterne, foreløbig fra Jylland og Fyn, men senere skal hele landet gerne med. Det har dog vist sig, at sådanne lister ikke findes for en stor del af modstandsfolkene i København, så i stedet må man bruge lønningslisterne – modstandsfolk i tjeneste efter befrielsen modtog 10 kr. om dagen i løn.

Det oplystes på mødet, at der i alt er skrevet 15.000 titler (bøger, artikler mv.) om besættelsen, dog ikke alle om modstanden. Allerede gennemgangen af mere end 250 bøger gav 7.500 navne på folk med tilknytning til modstandsarbejdet.

På mødet i Frihedsmuseet redegjorde

museumschef Esben Kjeldbæk for databasens tilblivelse fra den første tanke om den til indvielsen, mens museumsinspektørerne Henrik Lundbak og Jakob Sørensen redegjorde for projektets baggrund, opbygning og tilblivelse. Selve åbningen af Databasen blev foretaget af Jørgen Barfod, mangeårig formand for "Frihedskampens Veteraner" (2001-2008) og tidligere chef for Frihedsmuseet (1971-87). Opslaget i basen om Barfod blev vist på skærmen som et eksempel.

Databasen findes på nettet under Nationalmuseets hjemmeside www.natmus.dk. Den vil ikke indeholde selvstændige omtaler af modstandsfolkene, men alene henvisninger til de værker mv., hvor personerne er omtalt.

Interesserede kan søge oplysningerne i databasen på fem måder: På personer, organisationer, undergrundshæren, modstandstyper og "quicksøgning" direkte på et navn, en organisation eller en lokalitet. Der arbejdes også med at lægge billeder ind i basen. Hvis der kan skaffes bevilliger, vil man supplere oplysningerne fra mandskabslisterne og litteraturen med modstandsfolkernes egne beretninger.

Ved offentliggørelsen introducerede forlagsdirektør Marianne Alenius fra Museum Tusulanums Forlag, som et eksempel på de unge modstandsfolk i basen en ny bog, så ny at den endnu ikke var udkommet. Bogen hedder "Studenterliv under Besættelsen" og den er omtalt nærmere på bogsiderne sidst i dette nummer af bladet.

4. maj i Mindelunden:

Sømand

Af Warmi Hansen

I den solrige aftenstund var ca. 4.000 mennesker samlet i Mindelunden i Ryvangen for at følge den traditionsrige højtidelighed arrangeret af Kammeraternes Hjælpefond. Med til at kæde aftenen sammen var som altid Hjemmeværnets Musikkorps København og N. Zahles kor. Aftenens taler var Eigil Petersen, født i 1922 i Korsør og en af de mange søfolk, der på grund af den tyske besættelse af Danmark fra 9. april 1940 ikke kunne komme hjem i 5 år. Vi bringer nedenstående uddrag af talen:

"Jeg er blevet bedt om her i aften i Mindelunden i Ryvangen at tale og berette om de fem år, danske søfolk havde i årene fra 9. april 1940 til 5. maj 1945.

Der var jo mange danske skibe på verdenshavene, og der var ca. 5000 danske søfolk, der kom til at sejle for de allierede. 3000 af dem kom til at sejle for England, og det var med store tab, idet ca. 2000 ikke nåede at komme hjem til Danmark – de blev derude, som man siger.

England mistede mange handelskibe i starten af krigen, så de danske skibe kom hurtigt ind i den engelske handelsflåde og søfolkene med, men vi blev jo ikke regnet for allierede i starten, det kom først et par år senere.

Jeg vil nu berette om, hvordan jeg kom igennem de fem år. Jeg er en af de heldige, der overlevede krigen, jeg har aldrig været torpederet eller minesprængt – men når man sejler i konvoj, var man altid tæt på. Jeg har sejlet på de fleste af verdenshavene og har mønstret syv forskellige danske skibe. Tre af dem kom ikke hjem efter krigen, to forliste og det tredje af dem drev under en storm ind på kysten af Irland, men da var jeg mønstret af.

Jeg var 16 år, da jeg i 1938 mønstrede et af ØK's skibe, "Panama", som kammerdreng, og da krigen startede 1. september 1939, lå vi på reden ud for Bangkok og skulle hjemover – vi kom hjem december 1939. For at sejle hjem over

under 2. verdenskrig

Nordsøen skulle man være to skibe, hvis der skulle ske noget. Vi var sammen med et andet ØK-skib, "Borin-gid".

Jeg havde fået lovning på hyre som dæksdreng på et andet skib, men det var ikke kommet hjem endnu, så jeg mønstrede "Panama" igen og tog atter en rejse til Østen. Vi nåede Manilla på Philippinerne, da tyskerne besatte Danmark den 9. april 1940. Over radioen fik danske skibe besked om at sejle til neutral havn, men besætningen holdt møde og blev enige om at fortsætte ruten til Hongkong. Hele lasten blev losset der, og efterfølgende lå vi på reden i to måneder. Skipperen var i land hver dag til møde, og så kom dagen, hvor han kom med det engelske flag – det danske flag kom ned og det engelske kom op på flagspillet agter, "Panama" var ikke et dansk skib mere.

Efter at vi havde underskrevet engelsk overenskomst – to ville ikke og

afmønstrede – sejlede vi som engelsk skib til Sydney i Australien og kom på værft for at blive gjort klar til at sejle til England. Vi fik monteret maskinkanon på pubben agter og fik minekabel lagt rundt på dækket til at modstå magnetminer. Vi sejlede til Freetown på Afrikas vestkyst, som var en opsamlingshavn for skibe, der skulle sejle videre i konvoj. Derfra kom vi i konvoj til Liverpool i England. Liverpool er en meget stor havn, hvor der altid lå mange skibe, så de tyske flyvemaskiner kastede bomber hver nat, og flere skibe blev ramt, men vi slap heldigt igennem. Den halve dæksbesætning mønstrede af, men jeg blev ombord og tog en rejse mere til Australien, det var på grund af avancement til letmatros.

Skibet "Panama" var lidt af et ulykkes-skib, for vi fik maskinstop på grund af maskinskade. På vej hjemover fra Australien var vi kommet igennem Panama kanalen og nåede op i nærheden

Billedtekst.....

af øen Jamaica, da vi fik skade i maskinrummet ved en eksplosion, hvor vores førstestemester kom til skade og senere

Medlemmer af bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond lægger krans ved monumentet i Mindelunden. Forrest er det Jørgen Viggo Nielsen, og bagerst fra venstre Aase Beck Eigenbroth, Lillian Berg og Warmi Hansen.

døde. Vi måtte søge nødhavn på Jamaica og kom ind i havnen Kingston, hvor vi lå i to måneder og ventede på reservedele til maskinen og en ny førstestemester, som skulle komme fra England. Da "Panama" var gjort klar, sejlede vi til konvojhavnen Halifax i Canada og derfra i konvoj til England. Men efter tre dages sejlads havde vi atter maskinskade, konvojen sejlede videre uden os, og da vi havde fået lavet maskinen, måtte vi sejle alene op igennem Nordatlanten op til Island, Heldet var igen med os, og vi mødte ingen ubåde, og vi kom i havn i Reykjavik. Efter nogle dage sejlede vi i konvoj til havnen Avemout i Sydengland. Nu havde rejsen med "Panama" fra England til Australien og tilbage igen varet et helt år. Jeg mønstrede af fra "Panama", som jeg nu havde været på i tre år.

I slutningen af 1941 jeg kom til Newcastle i England, hvor de danske søfolk havde deres forbund og post. Derfra kom jeg til at sejle for seks andre forskellige danske skibe, bl.a. med De forenede Rederiers skib "Oregon" til Canada – der var heldet med os igen, for i kolonnen ved siden af os var et skib stoppet af en af vores ledsagende destroyere og bordet, det viste sig at førstestemester i skibet sendte vores position til de tyske ubåde, så det var jo skibene i yderkolonnerne, der blev torpederet. Så var jeg med et af rederiet Lauritzen's skibe, "Lillian", på en rejse til Thorshavn på Færøerne. Det var som at komme til en dansk havn, for der var mange, der talte det danske sprog. Jeg var med et af rederiet Torm's skibe "Cyda" på to rejser til Canada, det var dengang et nyt skib, som gjorde en temmelig god fart. Vores lastrum var lavet specielt, så vi kunne sejle med ammunition, vi havde sprængstoffet TNT med hjem til England ved hver rejse, der var man atter heldig, for var skibet blevet ramt af en torpedo, ville det have været væk på meget kort tid.

Jeg er en af de danske søfolk, der mødte en engelsk pige og blev gift med hende i juli 1943. Så jeg gik i land og stemplede for at kunne få et skib, som sejlede på kysten af England. Jeg mønstrede i en af rederiet AS Korsør's skibe "Avance" som sejlede i kulfart på østkysten fra Nordengland til London, så var der en chance for at være sammen med familien, hver gang vi lå i en af de nordlige havne.

I efteråret 1943 får vi igen lov til at sejle med dansk flag på agterspillet, det

vil sige, vi blev anerkendt som allieret, som de andre fremmede nationer var det. "Avance" fortsatte med at sejle med kul langs kysten til London.

På den sidste rejse kom vi til Newcastle om formiddagen, men der ingen landlov, vi skulle sejle igen kort efter. Vi gik nordpå rundt om Skotland og kom til Belfast, hvor vi kom på værft for at blive gjort klar til invasionen, det var foråret 1944. Vi fik to kanoner monteret, en på fordækket og en på agterdækket. Da værftsturen var overstået, sejlede vi ned til Bristonkanalen i havnen Cardiff, hvor vi lå med mange andre skibe og ventede, og var klar til invasionen. Så en morgen i juni 1944 var der stor aktivitet på kajen, den var fyldt med krigsmateriel og soldater, og vi blev lastet med ammunition, kanoner og soldater. Vi sejlede fra Cardiff rundt Lands-end og ind i Den engelske Kanal, midtvejs satte vi kursen med mange andre skibe mod den franske kyst på invasionsdagen den 6. juni og anløb det amerikanske brohoved "Omaha", og under meget krigslarm og flyangreb lossede vi hele vores last og soldater. Vi var heldige igen og kom tilbage til England. Der var 29 andre danske skibe med på invasionen af den franske kyst ved Normandiet. Jeg var med "Avance" på to rejser mere til Normandiet med ammunition, og sidste gang, jeg var med, anløb vi den franske havn Caen. Det var frygteligt at se som hele havnen og byen var ødelagt af krigens bombardement. Efter at de allierede havde fået godt fat og fremgang i Frankrig, blev vi løst fra vores invasionskontrakter og kunne mønstre af igen, hvis vi havde lyst. Så jeg mønstrede af fra "Avance" – jeg mente, jeg havde taget min tårn.

Efter lidt ferie hjemme hos familien i Newcastle gik jeg så og stemplede og nåede at mønstre i et skib, som sejlede på Nordatlanten fra England til Island. Det var S/S "Norco" fra A.E. Sørensen i Svendborg, det blev så det sidste skib, jeg kom til at sejle med for de allierede under anden verdenskrig. Vi sejlede med kul fra England til Island og tilbage til England med fisk og fiskemel. Jeg mønstrede den 1. november 1944 og var med til 4. september 1945, knapt elleve måneder, jeg gjorde flere ture til Island. Jeg var endnu engang heldig, skibet blev ikke torpederet, selv om der var mange ubåde i Nordatlanten dengang. Den 5. maj 1945 lå vi i havn på nordkysten og lossede kul, da den glæ-

Den 29. august 2006 modtog Minna Hess-Thaysen som en af de første FV's Minde-medalje. Den 4. maj i år blev den givet til medlemmer af hendes kor. Medaljerne blev på vegne af Minde- og Fredningsfondet overrakt af Mindelundens pensionerede vagtmester Warmi Hansen.

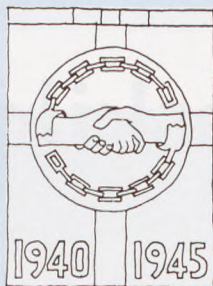
delige nyhed den kom, at krigen var slut og freden var kommet. Da vi havde lossat og fået ny last, sejlede vi tilbage til England, og kom dertil i september måned, det var endda Newcastle vi kom til.

Så mønstrede jeg af fra "Norco", den skulle hjem til Danmark, jeg kunne ikke tage med hjem endnu, da jeg jo havde min familie i England. Jeg gik til kontrol hos det danske konsulat, for når der blev en skibslejlighed, kunne man rejse hjem på konsulatets regning. I november 1945 var der mulighed for, at vi kunne komme med et skib, det var et af De Forenedes smørbåde, som sejlede mellem Newcastle og København. Vi var otte ægtepar med børn, som sejlede fra Newcastle den 10. november 1945 og ankom til København den 16. november 1945, efter at vi måtte helt op langs den norske kyst på grund af minefare. Det var et glædeligt gensyn med familien i Danmark efter fem slemme krigsår.

Det var så beretningen fra en af de danske søfolk, også kaldet krigssejlere, fra anden verdenskrig, der stoppede med at sejle på langfart og var en af de heldige, der overlevede.

ØK-skibet "Panama", der var mit første skib, og som jeg var mønstret på i tre år, led en krank skæbne. Det forliste på vej til Amerika i Nordatlanten den 11. april 1945, tre uger før krigen sluttede, og kun fem mand ud af en besætning på fyrrer blev reddet.

Så endnu engang til dem, der ikke kom til at opleve freden – frihedskæmpere og søfolk – æret være deres minde."

Kammeraternes Hjælpefond

Årsmøde 2009

Af Aase Beck Eigenbroth

Kammeraternes Hjælpefond holdt årsmøde søndag den 3. maj 2009 på Frederiksberg. Der var 10 deltagere af 12 mulige.

Formanden, Martin Frøland, bød velkommen til dette hans første møde som formand.

Mødets vigtigste punkt var drøftelserne om fondens kommende, nye fundats, der skal afløse den gamle, delvis forældede. Det ventes, at den vil være klar i 2010.

Bestyrelsen besluttede, at 4. maj 2010 vil blive markeret som 65-årsdagen for befrielsen.

Kassereren, Poul Brandt, blev genvalgt til forretningsudvalget, og hele 4.maj-udvalget blev ligeledes genvalgt.

Mødet sluttede, traditionen tro, med, at forsamlingen sang "Altid frejdig når du går".

Genindvielsen af mindesmærket i Normandiet udsat

Planen er at genindvielsen vil blive i september 2009. 25 medlemmer af foreningen Danske Veteraner 1940-45 vil deltage i indvielsen og også lægge en krans på graven for den ukendte soldat i Paris. Interesse-rede, der ønsker at deltage i rejsen, bedes kontakte Max Roe, projekt koordinator på tlf. 39 64 22 47 eller email: maxroe_sen@msn.com.

Støtte til soldater og pårørende

Når danske soldater dør eller kommer til skade under tjeneste i Danmark og i udlandet sker det ofte, at de og deres familie rammes af økonomiske problemer, eller at sårede har problemer med at få den mest optimale behandling. Det vil foreningen "Støtte til soldater og pårørende" råde bod på.

Foreningens formål er at yde økonomisk støtte til danske soldater der såres, eller kommer til skade som led i tjenesten, samt til pårørende til danske soldater der bliver dræbt i tjenesten. Alle forsvarrets afdelinger (hæren, søværnet, flyvevåbnet og hjemmeværnet) er omfattet af foreningens virke.

Under arbejdet med at stifte foreningen "Støtte til soldater og pårørende" har man fået meget positiv opbakning fra blandt andet kollegaer, Den Kongelige Livgarde og fra mange pårørende, og andre civile. Medlem i foreningen er blandt andet Forsvarsminister Søren Gade og tidligere udenrigsminister Uffe Ellemann-Jensen.

Initiativgruppen understreger at forsvaret generelt gør meget for de sårede og pårørende til dræbte soldater, men at der som i ethvert system, er nogle gråzoner, hvor de der har betalt den højeste pris i indsatsen for deres land, kommer i økonomisk klemme.

"Støtte til soldater og pårørende" er helt upartisk i alle henseender, og beskæftiger sig udelukkende med at indsamle midler, og yde økonomisk støtte.

Ønsker man at støtte foreningen ved medlemskab eller ved køb af støttesløjfe, skal man sende en mail til foreningens formand René Dall Qvist Rasmussen rdq@stsop.dk, hvor man skriver navn, adr. og kontaktoplysninger.

Læs mere om foreningen på
WWW.STSOP.DK

Støttesløjfe 25,-

Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen,
Jysk afdeling

TUR TIL POLEN

Den 19.-26. september arrangerer foreningen en tur til Polen, bl.a. med besøg i Krakow, kz-lejrene Auschwitz, Birkenau og Plaszow, den jødiske ghetto, Schindlers fabrik m.v.

Pris 3.500 kr. incl. helpension og entreer, men excl. drikkevarer.

Yderligere oplysninger kan fås hos Robert Jensen, Østergade 25, Taulov, 7000 Fredericia, tlf. 75 56 23 35, til hvem også tilmelding skal foregå, senest den 20. juli.

Mærkedage markeret i Roskilde

Af Emmy Reitoft

Igen i år har vi markeret mærkedagene, der har relation til besættelsen og befrielsen.

9. april

9. april var en kølig skærtorsdag, men det afholdt ikke en gruppe beboere fra Bernadottegården og Bernadotteparken, venner og naboer, til at deltage, i alt ca. 60 personer.

Mogens Henrik Nielsen indledte dagen med at sætte en buket blomster i "Ringene" ved relieffet af Folke Bernadotte. For os på Bernadottegården er det også vigtigt ikke at glemme taknemmeligheden til den mand, som så mange tidligere fanger skylder livet.

Kl. 10.30 mødtes vi ved Bernadottes Mindeeg og -sten. Mogens Henrik Nielsen bød velkommen, og fanen blev ført frem. Tidligere fange Povl Kildemoes førte fanen, og Per Johansen var fanevagt.

Vi sang en sang, og Mogens Henrik Nielsen holdt en lille tale, der erindrede forsamlingen om, hvor vigtigt det er – også – at huske 9. april, da der ikke er nogen af os, der igen ønsker en sådan dag. For Mogens Henrik har den 9.

april også en anden betydning, da han – den 9. april 1945 – kom hjem til Danmark med De hvide Busser efter ophold i den tysk kz-lejr Neuengamme.

Efter endnu en sang lagde Rigmor Kildemoes Bernadottegårdens buket ved mindestenen, og Kirsten Jensen lagde buketten fra Bernadottegårdens Venner.

Vi sang endnu en sang, hvorefter fanen blev ført tilbage til Bernadottegården. Fonden var vært ved en kop kaffe, Gammel Dansk og rundstykker med ost og marmelade inde i blok 4. Klokkeren 12 skiltes vi efter en rigtig god og hyggelig stund.

4. maj

plejer vi altid at arrangere en tur til Mindelunden for alle, der har lyst: beboere, pårørende, personale, frivillige hjælpere og andre interesserede. 4. maj er jo en aften, der betyder meget for os alle, gamle som yngre. Vi er alle glade for at bo i Danmark – et frit land – om end vi ikke altid tænker på det gode i hverdagen.

I år havde ca. 80 meldt sig til, men da det var en rigtig kold aften, var der

nogle der fortrød i sidste øjeblik og blev hjemme. For nogle var det første gang, de var i Mindelunden, andre har været der år efter år, siden krigen sluttede. For alle blev det en god og minderig aften.

Alle gik i samlet flok til Henrettelsespladsen, hvor Povl Kildemoes – tidligere modstandsmand og kz-fange – lagde en buket fra Bernadottegården for at mindes de modstandsfolk, der mistede livet på dette sted. Vi sang sammen "Altid frejdig, når du går".

Da vi kom op til Mindelunden, fik beboerne fra Bernadottegården – sædvanen tro – lov til at sidde helt forrest på vores medbragte stole, så alle kunne se og høre bedst muligt. Trods kulden var alle glade for at være med.

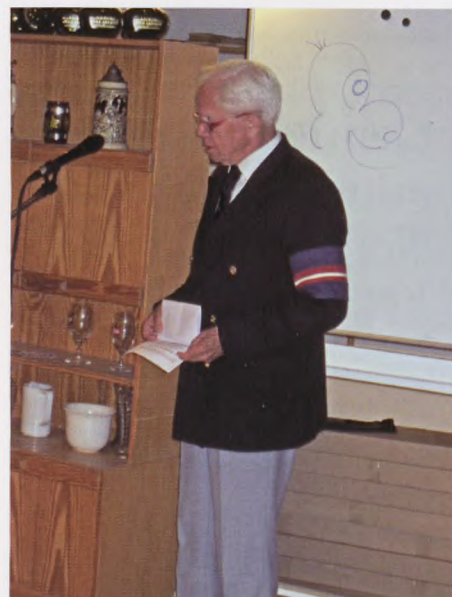
Da vi kom tilbage til Bernadottegården, blev vi modtaget af vor venneforening – Bernadottegårdens Venner – med en smuk lysallé ned ad H.H. Kochs Vej og ind til Bernadottegården. I blok 4 var der dækket borde, og alle kunne sætte sig og nyde snitter, kaffe og en Gammel Dansk. Det var tæt på midnat, før lysene blev slukket, og alle kom til ro.

9. april. Povl Kildemoes og Per Johansen fører fanen frem.

9. april. Mogens Henrik byder velkommen.

5. maj. Jens Ege taler.

4. maj. Povl Kildemoes har lagt Bernadottegårdens buket.

5. maj

Vejret var ikke rigtigt med os, så den højtidelighed vi plejer at holde ved Mindeegen og mindestenen, måtte vi afholde i "Det skæve Hjørne". Der blev hurtigt stillet stole op, og beboere og brugere hjulpet på plads.

Mogens Henrik Nielsen bød velkommen, og fanen blev ført ind. Fanebærer var tidligere fange Helge Hansen, fanevagt var Per Johansen.

Efter at vi havde sunget en sang, blev ordet givet til vores taler, tidligere præsidiemedlem i Frihedskampens Veteraner Jens Ege. I sin tale kom han ind på den kritik, som især modstandsbevægelsen blev til del. Yngre historikere har nedgjort den indsats, der blev udført, ligesom der har været kritik over, at de tidligere modstandsfolk og fanger ikke har kunnet "slippe" krigen efter så mange år. Jens Ege måtte dog konstatere, at selvrespekten har gruppen formået at beholde.

Jens Ege kom ind på det vigtige: at Danmark – på grund af modstandsbevægelsen – blev en allieret nation. Han fortalte også om den respekt, der – fra de allieredes side – var omkring de mange danske søfolk, der deltog i invasionen i juni 1944. Tredivede danske skibe deltog. Lige i disse dage er det 65 år siden.

Mange mistede livet i Danmarks frihedskamp, både søfolk, modstandsfolk

og civile. Jens Ege var glad for, at flere af hans kammerater havde adresse på Bernadottegården, og pointerede, at det var en anerkendelse af deres indsats.

Efter Jens Eges tale sang vi endnu en sang, hvorefter Alice Jensen symbolsk lagde en buket for Bernadottegården; det samme gjorde Lykke Finderup for Bernadottegårdens Venner.

Efter den sidste sang bad Mogens Henrik Nielsen om at fanen blev ført ud.

Efter denne gode mindestund var der fællesspisning, hvor 125 mennesker havde tilmeldt sig. Menuen var dansk: kyllingesteg og Frøslevdessert, velsmagende mad, lavet i vores eget køkken.

Under middagen holdt Rigmor Kildemoes (gift med tidligere kz-fange Povl Kildemoes) den lille festtale, der – traditionen tro – hører med til 5. maj. Rigmor talte over temaet: at være kæreste med en ung modstandsmand, der kom af sted til tysk kz-lejr. Rigmor talte levende om både de små positive episoder, men også med stor alvor om, hvor svært det var, ikke at vide hvordan Povl havde det.

Efter Rigmors tale havde vi underholdning. Den unge kongelige operasanger Anne Kleinstrup sang operetter, sange og operaer. Hun blev akkompagneret på klaver af Viggo

Frøslevdessert

Mon ikke der er en del af bladets læsere, der nikker genkendende til denne ret. Vi har i mange år fået den som dessert ved det årlige Frøslevstævne på Frøslevlejren.

Bernadottegården fik for nogle år siden lov til at få opskriften, og siden da har vi fået den med jævne mellemrum. Den vækker stor begejstring hos alle. Sidste gang vi fik desserten var 5. maj i år. Opskriften var til 240 personer.

Da nogle af bladets læsere måske har lyst til at prøve denne delikatesse, kommer opskriften her til ca. 8 personer:

- 150 gr. knuste makroner
- 425 gr. frosne hindbær
- 2,5 dl. piskefløde
- 2,5 dl. yoghurt (ymer kan også bruges)
- 75 gr. stødt rørsukker
- 75 gr. sukker

Hindbærrene drysses med det hvide sukker, og gives et hurtigt opkog (p.g.a. eventuelle bakterier). De knuste makroner lægges i bunden af en skål. De afkølede hindbær lægges ovenpå. Fløden piskes stiv, yoghurt vendes i, og fløde-yoghurt blandingen smages til med halvdelen af rørsukkeret. Blandingen lægges over bærrene kort før servering, og desserten drysses med resten af rørsukkeret.

Velbekomme!

Kanding Oehlenschläger, der til daglig er præst, men – som vi måtte konstatere – kunne andet end at stå på en prædikestol.

Kl. 14.00 skulle vore daghjembrugere køres hjem, og der blev almindeligt opbrud. Alle var vist meget glade og tilfredse over et par dejlige, minderige dage.

*Emmy Reitoft
Bernadottegården*

Mindelunden – formidling af h

Af Niels Gyresting
formand for foreningen Frihedsmuseets Venner

Foreningen Frihedsmuseets Venner har siden 2007 arbejdet på planer om en forbedring af formidlingen i Mindelunden.

Mindelunden er et af de mest centrale mindesteder vedr. besættelsen. Her markeres hvert år 4. maj, og andre mærkedage højtideligholdes. Stedet har stor betydning for mange med personlig og følelsesmæssig tilknytning til modstandskampen. Det er her udenlandske statsoverhoveder kommer forbi og viser deres agtelse. Det er her turister, skoleklasser m.v. kommer forbi, for det er her vi mindes de faldne i Danmarks Frihedskamp.

I dag er mange besøgende 2., 3. og 4. generation efter de, der har oplevet Besættelsen. Mange kender meget lidt til 2. Verdenskrig og Besættelsen og kan ikke forholde sig til stedet. Når man kommer ind i anlægget ser man, ud over det flotte anlæg, en masse navne og årstal; men ikke meget om hvem det er, og hvorfor de er nævnt her.

Her ser et eksempel på en informationstavle i KZ Neuengamme, hvor der på fire sprog er en beskrivelse af det objekt, der ligger bagved tavlen og der er et foto af, hvordan stedet har set ud under nazistyrret

Historien kender næsten alle, der læser dette blad, og vi kan forholde os til stedet; men de kommende generationer vil, efter vores mening, ikke umiddelbart kunne forholde sig til Mindelundens historie, som anlægget fremstår i dag. Man kan derfor frygte, at stedet fremover bliver glemt af de fleste, og kun vil være for de få pårørende, efterkommere og særligt interessererede.

Frihedsmuseets Venner har som formål at bevare mindet og fremme interessen for Danmarks Frihedskamp. Vi finder, at det må være oplagt, at der i Mindelunden skabes mulighed for en bedre formidling af viden om modstandskampen og de faldne.

Vi foreslår overordnet, at man ser på 4 dele:

- et formidlings- /informationshus, fx en overdækket pavillon med dybdegående tidssvarende information om modstandskampen
- en række informationstavler, enkle informative standere placeret rundt i Mindelunden
- nyt parkinventar, skilte, bænke, skraldespande etc.
- opdatering af skolematerialet

De fire dele er tænkt som et hele, med et gennemgående grafisk udtryk og pædagogisk linje i informationsmaterialet i informationshuset og standere, men de enkelte forslag kan gennemføres hver for sig, eller i flere etaper.

Vi har derfor fået et arkitektfirma til at komme med forslag til et formidlings-/informationshus og til opsætning af nogle informationstavler rundt i anlægget. Arkitektfirmaet har haft kontakt til Kirkeministeriet og Statens Bygningsinspektør, og har her fået at vide, at der ikke er noget teknisk i vejen for, at der oprettes et formidlingshus og opsættes informationstavler. Anlægget er ikke fredet, som man ellers skulle tro.

Der er kommet et spændende oplæg fra arkitektfirmaet, der virkelig har arbejdet med foreningens ideer. Det er kommet med nogle gode ideer til hvor-

dan formidlingshuset, som de kalder en pavillon, og informationstavlerne udformes, så de falder ind i Mindelundens nuværende struktur, og kan blive en naturlig del af anlægget.

Det er en langvarig proces at få et sådant formidlingshus op at stå. Den slags tager åbenbart mere tid, end man lige forestiller sig.

Status er i dag, at vi nu har fået Kirkeministerens opbakning til at vi går videre med realisering af planerne. Frihedsmuseets leder, Esben Kjeldbæk, har givet tilsagn om, at han vil kvalitetssikre indholdet i huset, og Kirkeministeriet har udpeget en sagsbehandler, der behandler Kirkeministeriets del af sagen. Frihedsmuseets Venners næstformand, René Zorn, og jeg har i december 2008 holdt et møde med ministeriets medarbejder. Kirkeministeriet står for hele Mindelunden, så det er dem, der har ansvaret for, at placering og udformning af "formidlingshuset" er i orden. Vi afventer nu, at medarbejderen i Kirkeministeriet får forelagt planerne for Den Kongelige Bygningsinspektør, som skal godkende dem, så vi kan komme videre med placering og udformning af huset og ikke mindst indsamling/fremskaffelse af penge til virkeliggørelsen.

Hvad skal formidlingshuset indeholde? Vi forestiller os, at formidlingshuset skal være åbent for alle besøgende i Mindelundens åbningstid. Det skal have plads til en skoleklasse. Der skal være elektronisk udstyr, som kan fremvise billeder og tekster. Der skal være mulighed for at søge oplysninger om 2. verdenskrig, Danmark under Besættelsen og ikke mindst oplysninger om de modstandsfolk, der faldt i kampen mod nazisterne. Vi forestiller os, at man her også kan linke til forskellige museers hjemmesider og andre relevante hjemmesider. Vi forestiller os, at oplysningerne om de enkelte fra bogen: "Faldne i Danmarks Frihedskamp 1940-45" bliver tilgængelige ved opslag på skærme – evt. med fotos. Herved kan den besøgende i Mindelunden blive bekendt med, hvem der er bag

Historien i fremtiden

Her ses indgangen til Mindelunden inde fra, og formidlingshuset kan tænkes placeret til venstre, som en forlængelse af den eksisterende administrationsbygning.

navnene på stenene i Mindelunden, og hvorfor de er endt her.

Man kan på museer i ind- og udland se mange spændende elektroniske formidlingsløsninger, og gode forslag vil være velkommen, når vi kommer til

processen med indretningen af formidlingshuset.

Vi håber at alle gode kræfter vil bakke op om vores ideer, så planerne kan realiseres i den nærmeste fremtid.

Formidlingshuset kan også tænkes placeret foran pergolaen på plænen, der ligger ind mod gravfeltet.

Den forsvundne mindesten

Uden for Holmens Kirke indviede Kong Frederik for mange år siden en mindesten, hvorpå der står:

FOR DE DANSK SØFOLK
SOM I AARENE 1939 - 45 SATTE
LIVET TIL UNDER SØKRIGENS
FARER ER DENNE STEN SAT
AF DERES LANDSMÆND

Hvert femte år har Majestæten lagt en krans på denne sten efter gudstjenesten i Holmens Kirke. Dronning Ingrid i 1995 og Dronning Margrethe senest den 5 maj 2005. Krigssejlere assisterede Dronningen og stod æresvagt.

For nogen tid siden blev der lavet en udgravning. Forklaringen var at der skulle være et mødelokale til menigheden. Mindestenen stod i vejen og blev fjernet. Der var protester, og udgravningen blev stoppet. Alligevel eksisterer udgravningen stadigvæk. En lang grim fordybning. Langs rækværket ud til gaden ligger der nogle store sten. Det er måske mindestenen.

Vi har gjort Frihedskampens Frednings- og Mindefond opmærksomme på denne triste hændelse. Vi håber, at mindestenen snart er tilbage hvor den bør være.

Erik Kragelund

Også jeg havde engang et fæ

I martsnummeret bragte vi første del af denne artikel. Forfatteren, Ruth Alton-Tauber, var jøde, og sammen med sin familie blev hun først interneret i ghettoen i Lodz. Hun beskriver i artiklen de gribende scener, der udspillede sig, når familier blev splittet i forbindelse med evakuering til koncentrationslejre. Ruth og hendes familie (ægtefællen Ulli og sønnen Michael) kom først til Auschwitz, men blev kort efter overført til kz-lejren Stutthof ved Danzig.

Stutthof

Mange har ikke hørt navnet på denne lejr. Det var ikke en af de store lejre. Men de rædsler, der fandt sted her, kan stå mål med enhver af de andre "velkendte" lejre. Koncentrationslejr Stutthof nær Danzig, ikke langt fra havet, bygget på hvidt sand, omgivet af grantræer. Luften var ren og frisk. En så utrolig facade for en så stor tragedie.

Koncentrationslejr Stutthof, mishandel, sult, blodhunde og små jernbanevogne, stuvende fulde af mennesker, bestemt for destruktion. Og de patetiske mennesker, der langsomt går forbi os gennem sandet, med udstrakte arme mod os, mens de klager "Hjælp os, frels os, red os". Og fra hver vogn, der passerer os, og de kommer ofte, klages der på forskellige sprog: polsk, russisk, jiddisch, ungarsk og tysk. Deres stemmer er hæse, deres hoveder er barberede, og deres arme, som de bedende stikker ud, er skeletarme. Men der var altid bevåbnede vagter med dem, og vi vovede ikke at reagere.

En aften kastede en eller anden en

spiseskål ud af vinduet (en emaljeret skål, som vi ikke måtte beholde, men skulle aflevere efter spisningen). Det kunne ikke fastslås, hvem der var den skyldige, og derfor blev alle, der befandt sig i nærheden, straffet. Det var bælgmørkt, da vi blev kommanderet ud af barakken. Først blev vi stillet op som til appel. Vi rystede alle af kulde i vort tynde tøj. Snart efter begyndte det at regne. Vi gik ud fra, at vi nu ville få lov at gå ind igen. I stedet lod de os stå ude hele natten med armene over hovedet, knælende i det våde sand.

Fra midten af oktober så jeg stadig Michael, men ikke Ulli, lænet mod bagsiden af deres barak. Det var fra det sted, mændene fra vor transport oftest talte til os. De stod tæt sammen i deres tynde fangedragter og forsøgte at holde sig varme. Den medlidenhedsvækkende gruppe fik ikke lov at komme ind i barakken igen efter appellen klokken fire om morgenen, men måtte blive ude til efter aftenappellen. De måtte blive ude uden hensyn til, hvordan vejret var. De af dem, der stadig var i stand til at arbejde, fik mere mad end de andre, men måtte til gengæld arbejde meget hårdt. Ulli var tit imellem dem, der fik arbejde, men selv på disse dage kunne jeg se ham straks efter aftenappellen og af og til nikke forsigtigt til ham.

En dag havde jeg held til at veksle et par ord med Michael gennem hegnet og spørge ham om Ulli. Jeg fik at vide, at Ulli havde skadet sit ene ben. "Det er ikke noget alvorligt", hviskede han til mig, "vær ikke bange. Det vigtigste er at du klarer dig godt, så jeg kan se dig hver dag".

Det var den eneste længere samtale, jeg havde med Michael i Stutthof, da det var strengt forbudt at tale med nogen på den anden side. Vagter marcherede op og ned langs hegnet, overvågende og lyttende.

Den 24. november 1944, midt under morgenappellen, blev alle fra metalfabrikken pludselig kaldt sammen for videre transport. Nu skulle vi endelig til Dresden for at arbejde. Jeg var nemlig overbevist om at skulle gense min mand og søn i Dresden, da man havde

lovet også at sende de syge med. Så skiftede begivenhederne karakter.

Alle fra metalfabrikken blev kaldt frem og placeret for sig. Vi blev aflusede og fik nye beklædning, hvorpå vi marcherede til toget. Forrest var der en vogn for kvinderne og lidt længere tilbage i vogntoget en vogn for mændene. Begge var samme åbne godsvogne, som vi var ankommet i tre måneder tidligere. Denne gang fik vi dog lov at stå op. Selv om det øsregnede, var jeg glad for at forlade Stutthof.

Efter nogen tids kørsel blev vi på en station omladet til lukkede kreaturvogne. De tre døgn vi derefter kørte syntes uden ende. Ulli og Michael, Michael og Ulli, snart vil jeg se jer igen.

Efter vor ankomst til Dresden blev vi ført til en fabrik, der tidligere havde fremstillet cigaretter. I denne bygning skal vi bo og arbejde. Kvinderne for sig og mændene for sig. I et stort, nøgent rum, der skulle være vort soverum, sad vi på gulvet. Kort efter åbnedes en dør, og den ene lille dreng efter den anden kom løbende ind for at gense deres mødre. De tillader endnu ikke mændene at besøge deres koner, men de lukker øjnene for børnene.

Først er jeg ikke urolig. Jeg er alt for ophidset og glad. Lige straks vil min dreng, min verdens midtpunkt, efter måneders adskillelse, atter være i mine arme. Hver gang døren bliver åbnet, bliver jeg på ny skuffet over, at han endnu ikke er kommet. Men Michael kommer ikke. Og så hører jeg det forfærdelige: Michael kommer ikke, fordi han ikke er her. Han blev ikke taget med. Han blev ladet tilbage i Stutthof, fordi hans far er død. Ulli er død!

"Så hvis du ikke vidste, at din mand er død, så ved du det nu!" råbte en, og fortsatte: "og da faderen ikke kan arbejde længere, har drengen ingen ret til at være her". Ordene rammer mig som skud. Jeg synker på knæ og kan ikke sige et ord. Manden, der råbte disse ord lige ind i ansigtet på mig, den mand, der fjernede mit barns navn fra listen (jeg fandt senere ud af, at det også var ham, der havde fjernet mit) – denne mand tog Michael fra mig, fordi hans far var død.

dreland

Anden del af beretningen, som vi har modtaget fra Karl Dester, der opholdt sig i Stutthof under en del af krigen. Han har historien fra Michael Tauber, søn af forfatteren og selv indsat i Stutthof som otteårig dreng.

Fra da af kæmpede jeg for mit liv og overvandt alle forhindringer. Altid med tanken, at jeg måtte leve for mit barns skyld.

Dresden og andre lejre

Havde det ikke været for den dybe sorg, jeg følte for Ulli, og den konstante bekymring for Michael, ville tiden i Dresden have været tålelig. Vi stod op klokken fem om morgenen og begyndte at arbejde klokken halv syv. Vi arbejdede tolv timers skift, altså til klokken 18.30. Andre arbejdede så deres 12 timer på natskiftet.

Kort efter vor ankomst til Dresden blev vi atter aflusede. Dette blev gjort i en bygning, som lå langt fra fabrikken, og det var meget udmattende for os. Vi gik i rækker på fem gennem byens gader; jeg havde været i Dresden før, og de smukke gader var bekendte. Jeg så mig selv afspejlet i en butiksrude. Et skelet i en meget lang og stor sort frakke. Et barberet hoved, dækket af et tørklæde. I stedet for ben, to pinde.

Forbipasserende stoppede op og stirrede på os, men blev drevet væk af SS-vagterne. Apatisk vandrede vi. Pludselig fik jeg et hårdt skub i siden, og en SS-mands rå stemme i mit øre: "se dig for, svin, du går på fortovet. Ved du ikke, det er forbudt?" Nogle børn står på hjørnet, og jeg hører dem sige "beskidte jøder", samtidig med at de kaster sten på os.

Den 11. februar 1945, som var min mors fødselsdag, havde jeg netop afsluttet ugens arbejde. Gennem flere dage havde vi haft luftalarm nat efter nat. Men der var ikke sket så meget. Der var faldet nogle få bomber, mest omkring jernbanestationen, det var det hele.

Vi skulle altid søge ly i kælderen. Men jeg var så træt efter arbejdet, at jeg ofte forsøgte at gemme mig under tæppet, så jeg slap for at stå op. Mens de andre gik i kælderen, sov jeg allerede igen.

Den 12. februar begyndte min arbejdsuge på natholdet. Denne kendsgerning frelste mit liv. Klokken 22.30 hylede sirenerne for et nyt luftangreb. Alle måtte i kælderen. Vi var glade for afbruddet.

Natten mellem den 12. og 13. februar blev Dresden forvandlet til aske og ruiner. Utallige mennesker mistede livet.

Larmen er øredøvende. Huse, gader, hele kvarterer af byen er sprængt i luften. Fabrikker og jernbanestationer styrter sammen. Kæmpe bombekratre sluger hele bydele. Byen Dresden er et ildhav. Nu er det morgengry. Alle vinduer i kælderen er blevet knust af lufttrykket. Den iskolde februarvind suser gennem kælderen. Menneskene omkring mig klager og græder. De står ved udgangen fra kælderen, som bliver bevogtet af SS. Jeg står sammen med Betty, min Dresden veninde, vi læner os mod en stor pille. Udenfor det vindue, hvor Betty og jeg står, kommer en faldskærm dalende. Fra den hænger en meget ung såret eller død pilot. Jeg kan se hans regelmæssige træk klart i ildskæret. Hans læber er tæt sammenpressede, og hans krop er dækket af blod.

Angrebet fortsætter, og bombe falder efter bombe. Men de, som kæmper deroppe, er vore venner. De er kommet for at hjælpe os.

Ilden griber mere og mere om sig. 4. sal er nu fuldstændig forsvundet. Ikke alene de mennesker, der befandt sig der, men også al maden er gået op i flammer. Ilden raser på 3. sal, og stadig bliver vi holdt fangen i kælderen. Ikke før også 2. sal begynder at brænde, og bygningen truer med at styrte sammen, får vi lov at forlade den brændende fabrik. Vi får tilkastet vådt tøj, som vi svøber omkring os for at kunne komme gennem flammerne.

Men også udenfor er luften fuld af røg og gnister, som hvirvler omkring os. Samtidig blæser vinden så hårdt, at vi kun med vanskelighed kan bevæge os. Hele byen er skjult i et flammehav.

Vi blev drevet af sted gennem natten. Vore ledere vidste ikke hvorhen. Jeg går sammen med Betty, tæt ved hende, så vi kan deles om min frakke. Det hele ender med, at vi igen bliver ført tilbage til fabrikkens kælder, mens byen stadig brænder. Trætte og udmattede ligger vi på gulvet til langt hen på eftermiddagen. Da kommer der pludselig ordre om, at alle skal stille op på gaden uden-

for. Kun nogle få bliver tilbage for at rydde op i ruinerne. Vi får hver et stykke brød, og derefter marcherer vi af sted igen.

Om aftenen når vi frem til en midlertidig lejr, hvor vi bliver i flere uger. Der var ingen vand i denne lejr, og under vort ophold her kunne vi kun vaske os med nogle dråber af den erstatningskaffe, som vi fik om morgenen. Og da vi sov tæt pakket sammen, fik vi atter lus. Maden var ussel, rationerne små. Det værste var, at nogle af os også måtte arbejde hårdt, og blandt dem var jeg. Vi skulle slæbe træstubbe, mursten og cementrør. Arbejdede vi ikke hårdt eller hurtigt nok, fik vi til straf ingen suppe.

I mellemtiden var fabrikken i Dresden blevet delvis genopbygget, og nogle få ad gangen blev de stadig arbejdsdygtige mænd sendt tilbage. Disse mænd sendte så bud efter deres koner, søstre osv. Alle vi andre håbede også på at komme tilbage til Dresden. Der var livet da nogenlunde organiseret, og de hygiejniske forhold bedre. Og en dag var tiden inde. Vi gik fra morgen til aften, og ankom dødtrætte til Dresden. Men lederen, den samme som havde efterladt Michael i Stutthof, ville ikke lade os komme ind. Han havde tilstrækkelig arbejdskraft allerede, og havde ikke brug for os.

Det var buldermørkt, men vi stod stadig på gaden, udsultede og lige ved at kollapse. Vi bad forgæves, døren forblev lukket. Så tog SS os til en gammel kælder ved pladsen, hvor julegenforeningen havde fundet sted. Kælderen bestod af to små, vinduesløse rum med sodede vægge. Der var lige plads nok til, at vi kunne sidde skulder ved skulder, uden mulighed for at ligge ned. I denne kælder gennemlevede vi nu tre uger uden en chance for at strække os ud om natten. Om dagen udførte vi oprydningsarbejde i den ødelagte by.

På jernbanestationen var vi mest interesserede i de steder, hvor man havde lastet og losset levnedsmidler. Vi listede rundt mellem sporene, og var vi heldige, fandt vi nogle hvide bønner eller ærter og nogle brændte og ødelagte løg. Alt var skjult i sand og skidt. Men

Forældreløse børn fra Lodz-ghettoen sendes til Chelmno udryddelseslejren.

vi åd det, og ingen blev syge af det.

Det var ikke meget arbejde, vi fik udført, da vi var alt for svage til fysisk hårdt arbejde. "Forplejningen" var så ussel, at de heller ikke mere forventede en masse arbejde fra os. Det var ikke noget under, at vi var sultne som ulve. Alle vore tanker og ønsker drejede sig om mad. En gang på vej tilbage fra arbejde fandt jeg et par blommesten. Jeg bed dem i stykker og spiste glad kernerne indeni. Af og til fandt jeg en rå kartoffel. Jeg gemte den, og fik den til at holde hele dagen. Hver gang jeg var ved at give op, tog jeg en lille bid.

De der ikke kom ud at arbejde, spiste affald. Ingen havde råd til at være kræsne. Nogle lykkedes det at flygte. Men de blev fundet igen, og mishandlet på det forfærdeligste. Og deres hår, som var begyndt at gro lidt igen, blev atter barberet af. Også jeg havde tænkt på flugt, men så aldrig nogen mulighed for at udføre det.

På et tidspunkt kunne de ikke længere reservere kælderens til os. Så prøvede de at skaffe plads til os i en anden koncentrationslejr. Men alle lejre var overfyldte og var ved at blive opløst, da russerne nærmede sig fra alle sider. Så fandt de en plads til os i en kvindelejr nær Swodau i Tjekkoslovakiet. I Swodau blev ingen skudt eller pryglet ihjel. I Swodau var der simpelthen ingen mad. Det var en enkel og sikker vej til at sørge for et stort, dagligt dødstal.

Så kom der pludselig ordre om at evakuere lejren. Denne gang skulle vi til lejren Neu Rohlau ved Karlstadt.

Da vi havde været undervejs et stykke tid, kom vi til et vandløb med en ødelagt bro. I det knædybe vand lå der nogle sten, men de var meget våde og slibrige. Uden problemer lykkedes det de første kvinder at komme over. Men det var dem, der stadig var stærke. Så kom næste hold, og derefter var det vores tur. Vi var de sidste af Dresden-transporten, og de fleste af os var ikke andet end vandrende skeletter. De fleste faldt i det iskolde vand. Skønt jeg knapt var i stand til at holde mig oprejst, lykkedes det mig alligevel med mine sidste kræfter at komme over stene uden at glide. Det var et mindre mirakel.

På den anden side af strømmen stod en landmand. Jeg hørte ham protestere til vore vogtere, den første protest jeg havde hørt siden vi blev sendt til Lodz. Han forbandede de SS-mænd, der førte os, men de reagerede overhovedet ikke.

I koncentrationslejren Neu-Rohlau blev forholdene lidt bedre. I det mindste var der lidt mad her, og det var selvfølgelig det vigtigste for os. Her havde vi også appeller, men de varede ikke så længe som i Stutthof. I Neu-Rohlau kom vi os alle en lille smule. Selv krigsnyhederne var gode. Vore befriere kom nærmere og nærmere. Hver dag blev lejren overfløjet af "fjenden", og vi jublede indvendig.

Vi havde været i Neu-Rohlau i fire dages tid, da der om natten passerede i hundredvis af flyvemaskiner over os. Igen blev vi overstadige af glæde. Vi hørte bombe efter bombe eksplodere, og så allerede os selv som fri. En kvinde omfavned mig og råbte på tysk: "Endelig, endelig er det sket!"

Da, midt om natten, blev vi beordret til appel. Mange kom kun halvt påklædt ud, da de ikke ville give os tid til at komme ordentligt i tøjet. Ingen fik lov at gå tilbage til barakken. Midt under luftangrebet blev vi drevet frem. Nogle uden klæder og nogle uden sko. Hvem brød sig om det? Bare fremad, hele tiden hurtigere, inden "fjenden" kommer. Natten var stjerneklar. Over den nærliggende Karlstadt foregår der luftkampe. Himlen er rød af ild. Vi ser ildskæret fra byen, mens vi er på vej.

Da vi når frem til jernbanestationen, kan det allerede ventende tog ikke afgå. Få minutter tidligere er sporene blevet bombet. De havde planlagt at tage os til koncentrationslejren Dachau, men nu ved de ikke, hvad de skal stille op med os. De ventede på nye ordrer,

og læssede os imens ind i de ventende kreaturvogne. Omkring 120 mennesker i hver vogn. Vi levede (overlevede) i disse vogne i fem døgn. Om morgenen og en gang imellem om aftenen blev dørene åbnet nogle få minutter, så vi fik chancen for at gå udenfor et øjeblik. Resten af tiden gennem dage og nætter klyngede vi os til hinanden, liggende oven på hinanden i den dårlige luft. I to dage fik vi ingen mad. Den tredje dag fik vi et lille stykke brød til hver. Én eneste gang gennem disse fem prøvelsens dage fik vi en smule suppe. Det var den eneste væske vi fik i de fem dage. Hver morgen blev de døde fjernet og smidt på jorden udenfor.

Også her hørte vi flyvemaskiner både dag og nat, noget der gav os styrke til at holde ud, bare lidt endnu. Når som helst venter vi at blive befriet.

Overfor os på stationen i Karlstadt befandt mændene fra lejren sig. Skønt det regnede uden pause, blev disse stakkels mænd holdt ude i det fri både dag og nat. Deres bjerg af døde voksede uhyggeligt hurtigt.

Efter fem dage blev vi kommanderet ud af vognene og marcherede igen. De, der var for syge og svage, blev tilbage i vognene. Jernbanestationen og dens omgivelser var dækket med døde. Det var et frygteligt syn, alle disse udsultede og frosne kroppe, stablet som brænde ovenpå hinanden. Men intet kunne længere ryste os. Vi havde gennemlevet for mange rædsler. Så begyndte vor vandring igen. Det var i midten af april 1945, og "fjenden" kommer nærmere fra alle sider.

Flugt og frihed

I dagevis har vi været på march. Vi har ingen bestemmelsessted. Vi vandrer rundt i cirkler og tilbringer natten så her, så der. Altid i det fri.

Mange dør også i løbet af dagen. De bliver ikke pryglet til døde. De kan bare ikke gå længere på grund af svaghed og lægger sig ned på vejen for at dø. Tanken om at dø indebærer ikke længere nogen rædsel for os. Tænk, ikke at leve længere. At have fred og ro. Hvor vidunderligt det ville være. Det er kun vejen dertil, der er tung at bære. Vi går mange kilometer hver dag. Hver anden dag får vi hver fire kartofler, kogt med skrællen på. Det er vor eneste form for føde. Tit får vi ikke noget at drikke flere dage i træk. Er det værre at sulte end at tørste? Jeg ved det ikke. Jeg har længe

ikke været mig selv, og er holdt op med at tænke og føle. Jeg savner ikke engang mad længere. Uden for tiden bevæger vor transport sig som et mytologisk monster gennem landskabet. Da vi begyndte marchen, var vi 1.500 kvinder. Nu er der ikke nær så mange.

Kommer vi igennem en landsby, stirrer folk på os som var vi spøgelser, mange har tårer i øjnene. Sommetider vil nogen give os noget at spise, men straks er SS-manden og hans gevær der. Nu kan man for øvrigt kun genkende vore SS'ere på at de har geværer og SS-huer. I øvrigt er de iført sribede fangedragter, ligesom SS-kvinderne bærer civilt tøj. De ved alle, at klokken er "fem minutter i tolv", og regner med lettere at kunne undslippe i deres nye udstyr.

Lige nu er der kun én tanke, der giver mig styrke: at flygte.

Det er den 27. april 1945. Siden klokken syv om morgenen har vi været på vej. Vi befinder os mellem byerne Mariafels og Tschnoschin. Men vi skal helt til byen Mies i dag, og jeg kan næsten ikke gå mere. Jeg er svimmel og udmattet og stønner højt. Atter og atter føler jeg mest trang til bare at lægge mig ned på vejen, men jeg stavrer videre, mens jeg kun tænker på flugt. Vejret er for størstedelen meget dårligt, og vi ser intet til solen. Vi går gennem en tæt, mørk skov. Ella går ved siden af mig, og vi taler sagte sammen. Vi ved, at vi risikerer livet, men det gør vi under alle omstændigheder. På trods af dette er Ella stadig ubeslutsom. Vi har allerede mislykkedes med ét flugtforsøg, men nu trykker vi alligevel hinandens hænder som overenskomst. Nu venter vi bare på det rette øjeblik.

Vi har allerede gået i fire timer, så klokken er nu omkring 11 om formiddagen. Langsomt bevæger kolonnen sig fremad.

Med en følelse af styrke og energi, som jeg aldrig før i mit liv havde følt, blev jeg for nogle få sekunder igen et levende menneske. Ikke tre skridt fra mig er en vagt. Jeg ser mig om. Den næste vagt er lidt længere tilbage, men han ser ikke denne vej. Nu er vi ved vejspærringen. "Kom", siger jeg til Ella, og i næste øjeblik tager vi et skridt til siden og er inde imellem træerne. Før kunne vi knapt gå, kun stavre af sted, nu kan vi pludselig løbe. Vi løber som vinden. Skoven er tæt og mørk. Grene slår mod vore ansigter og river os til blods. Vore lasede klædninger bliver

grebet af kviste, men intet kan standse os nu. Foroverbøjede løber vi videre. Bag os er der andre, der følger vort eksempel. Vi hører skrig og råb. Så bliver der skudt. Vi hører kugler fløjte forbi, men vi er ligeglade. Intet kan standse os nu undtagen døden. Uden at standse for at trække vejret løber vi videre til vi simpelthen ikke kan mere. Fuldstændig udmattede finder vi ind i en lille lysning. Jeg falder gispende på maven, men Ella tager sig endnu en gang sammen og dækker os til med grangrene, som ligger rundt om. Derefter bevæger vi os ikke. Vi tør dårligt trække vejret. Endnu er vi ikke i sikkerhed.

Skoven bliver gennemsoget. Vi kan høre stemmer, sommetider nær os, sommetider længere væk. Efter hvad de siger forstår vi, at de ikke ved, hvor mange der er flygtet. Nogle er blevet skudt. Andre, som de har fanget, bliver mishandlet. Vi kan høre deres skrig, og vi ryster. Vagterne søger længe, men os finder de ikke.

Vi ligger stadig i skoven. Hen under aften bliver det uhyggelig koldt. Vi prøver at tage os sammen, så godt det går. Bag på min frakke er der med hvidt malet et stort KL (Koncentrations Lejr). Ellas frakke har en stor rød cirkel bagpå, og malerpletter mange steder. Så godt det går med frosne hænder og uden værktøj forsøger vi at forandre vore klædninger. Frem for alt prøver jeg at skrabe malingen af vore frakker med neglene. Det lykkes kun delvis. Ella er endnu uheldigere end jeg, på grund af at hun har såret hånden. Hun har hånden pakket ind i en gammel las, men såret er inficeret og smerter meget.

Da det er blevet helt mørkt, forlader vi vort skjulested. Vi opfatter mørket som en stor hjælp. Forsigtigt går vi videre, og til sidst kommer vi til en landsby. Forsigtigt, på trods af mørket, og bange for at blive afsløret, lister vi gennem byen. Vi er som altid sultne, meget sultne. Vi har ikke fået noget at spise siden i går morges, og vi er dødt trætte. Forsigtigt og sky banker vi på døren til den første gård, og beder om at få anvist en plads, hvor vi kan sove om natten. Lige nu betyder det mere for os end mad. Men desværre afslår de. Det er nu bælgmørkt, og de synes at være bange for os. Vi får i stedet en tallerken mad og to skeer. Jeg tror, det var mosede kartofler blandet med brød. Aldrig før i mit liv, og aldrig senere, vil noget smage mig så godt som dette

Jøder fra Lodz-ghettoen begynder den sidste rejse til Chelmo ydryddelseslejren.

simple måltid. Efter at konen havde fået tallerken og skeer igen, blev døren lukket, og vi stod igen alene i mørket i landsbygaden. Der blæste en iskold vind, himlen var fuld af skyer, som månen gemte sig bag.

Vi står stadig på landsbygaden. To mennesker alene i verden. To mennesker, der ingen steder hører til. Det er den 27. april 1945. Jeg vil aldrig glemme denne dag. Vi kan ikke lægge os ned på gaden, men vi kan heller ikke gå længere. Vi er totalt udmattede. Vi slæber os til et stort skur på den anden side af gaden. Vi har knapt nok lagt os, før Ella falder i søvn. Selv kan jeg, trods min udmattelse, ikke finde ro. Mine nerver er for oprevne efter denne dags opslidende anspændelse.

Den næste morgen, før landsbyen vågner op, bestemmer vi os for at gå tilbage til skoven. Vi er bange for at blive afsløret, hvis vi bliver her. På vejen graver vi nogle kartofler op på en mark. De bliver en herlig morgenmad. Ved hjælp af min kam, spejlstumpen og lidt spyt prøver vi at komme til at se lidt mere respektable ud. Så vandrer vi, drevet af vor konstante sult, ind i den næste landsby.

Byen vi er gået til denne morgen hedder Eisenhuettl. Sulten plager os. Men hvordan kan vi skaffe mad? Ella kigger på mig, jeg kigger på hende. Ingen af os har lyst til at banke på døren. Da bliver med ét en dør åbnet, og en venlig bondekone kommer ud. Uden at sige noget rækker hun os et stort stykke sort brød. Da vi ser brødet, begynder både Ella og jeg at græde. Først tager vi hver en lille bid, som vi er vant til fra lejren, men så bliver bidderne større og større. I løbet af

et øjeblik er brødet væk. Konen kigger forbløffet på os og foreslår, at vi også går ind til hendes nabo – ”det er flinke folk”, siger hun, ”hvis det eneste, I beder om, er et stykke tørt brød, får I det helt sikkert”.

Vi gik straks til naboens hus. Her fik vi, udover et stykke brød til os hver, også en kop varm kaffe med mælk. Vi fik lov at sidde på dørtrinnet og holde måltid der. Vi følte os som i himlen. Vi to stakkels, ilde behandlede fanger behandledes som ligeberettigede af denne bondekone. Ingen slår os, vi kan sidde her i fred og ro.

Vi varmer vore forfrosne hænder på den varme kaffekop. Hvor føles det godt, og endnu mere fordi det gives ud af et godt hjerte. De spørger til Ellas dårlige hånd, og da konen ser, hvor blodige og medtagne Ellas fødder er fra træskoene, tager hun hende ind i huset og giver hende nogle varme klædningsstykker, strømper og lædersko. Ella ser allerede en smule forandret ud og mere menneskelig. Omkring hendes dårlige hånd, som er opsvulmet og blå af kulde, svøber denne gode kvinde et uldent sjal. Senere, ude i skoven, vikler Ella dette sjal om hovedet på mig. Det er meget mindre mistænkeligt end et hoved, dækket af en ble. Det dækker helt mit barberede hoved, som vi, på trods af at håret er groet lidt, altid er bange for vil afsløre os.

Desværre var vejret for koldt og vådt til, at vi kunne lægge os og hvile i skoven, som vi havde planlagt. Så vi var nødt til at gå rundt hele dagen, og det var hårdt for os. Vi håbede at finde en bæk eller sø, hvor vi kunne vaske os, men fandt ingen. Vi fik maveproblemer af det, vi havde spist, skønt det kun var brød. Vore maver kunne ikke tåle mad.

Sådan tilbringer vi krigens sidste dage. Vi hører om Hitlers selvmord, men vi tør ikke juble, som vi har lyst til, for endnu er ”fjenden” ikke nået frem til os. Vi er stadig på flugt.

Endelig en morgen får vi at vide, at amerikanerne i nattens løb har besat ikke bare den nærmeste landsby, men flere andre rundt om. Vi skynder os af sted, og ser nogle amerikanske soldater udenfor deres kvarter. Vi går hen til dem og beder om hjælp. Det første spørgsmål, de stiller os, er om vor nationalitet. Når de får at vide, at vi er tyskere, henviser de os til borgmesteren. Vi bliver frygteligt skuffede. Jeg græder: ”Ja, vi er født i Tyskland, men

vi er jøder”. Det får dem til at kalde på nogle af deres kammerater, jødiske soldater i den amerikanske hær. Da de ser os, og hører vor historie, sørger de for, at vi får mad og husly.

Vi har overlevet.

Miraklet

Mens jeg sad på en sten i Plan og græd, var en ti års dreng et andet sted i Europa på vej fra en koncentrationslejr tilbage til Lodz. Barnet havde overlevet Stutthof ved hjælp af medfanger. Disse, fortrinsvis danske modstandsfolk, gav ham af deres Røde Kors pakker. De blev alle evakueret i januar 1945. Barnet vandrede med sine kammerater gennem sne og is, og blev den 24. marts befriet af russerne nær Praust ved Danzig. Han kom til Lodz, men da man troede, at begge hans forældre var døde, blev han anbragt på et jødisk hjem for forældreløse børn nær byen.

Dette barn var min søn Michael. For at finde ham rejste jeg fra den ene by til den anden, og fra den ene ”Displaced Person” lejr til den anden. Som oftest i togenes kulvogne. I de fleste lejre ville de ikke engang føje hans navn til de uendelige lister over savnede personer. Alle anså min eftersøgning efter et barn fra en koncentrationslejr som håbløs. Men jeg kunne og ville ikke opgive håbet.

Jeg skrev utallige breve til jødiske komiteer og samfund, til de amerikanske hjælpeorganisationer, til radiostationer, aviser og mange gange til Lodz. Men lige meget hvor jeg henvendte mig, fik jeg enten et negativt svar eller intet svar overhovedet.

Efter store anstrengelser fandt jeg frem til folk, der havde overlevet deres frygtelige fangenskab i Stutthof. Jeg håbede, at de måske vidste noget om min søns skæbne. Jeg fik at vide, at efter jeg selv havde forladt Stutthof i november 1944, var der udbrudt en tyfus-epidemi. De fleste af de allerede stærkt svækkede fanger døde i denne epidemi. De, der overlevede, blev evakueret. En gruppe blev ført til en nærliggende havn og lastet ombord på skibe, som derefter blev sænket. Frygtelige scener udspillede sig der. Men SS med deres kugler og geværkolber sørgede for, at ordren om at likvidere blev grundigt udført. Den unge mand, der med tårer i øjnene fortalte mig historien, slap kun med livet i behold, fordi han kunne svømme under vandet. Jeg fik også fortalt en anden historie: 500 børn

i Stutthof blev jaget sammen og ført til gaskammeret. 500 børn! Dag og nat forfulgte dette syn mig. 500 børn i Stutthof i rækker på fem, med øjnene fulde af skræk.

Efter disse oplysninger visnede mit sidste håb. For mig var der nu kun tårer og håbløshed. Men alligevel standsede jeg ikke min eftersøgning. Jeg skrev flere breve, jeg rejste mere rundt. En dag mødte jeg i en D.P.-lejr en kvinde, der mente, hun var blevet befriet sammen med min søn. Med fornyet håb skrev jeg flere breve og øgede min søgen.

Midt i det følgende år, 1946, hørte jeg fra flere sider, at Michael var i live og befandt sig på et børnehjem i Lodz. Da jeg ikke kunne få visum til Polen for at hente ham, varede det til november 1946, før vi genforenedes i München.

I efteråret skrev jeg en 85 sider lang rapport om mine oplevelser i ghetto og koncentrationslejre. Oprindeligt var det kun beregnet for mine slægtninge i Amerika og Israel (dengang Palæstina). Som årene gik emigrerede jeg til Amerika, og jeg besluttede der at komplettere min rapport, da jeg mente den var et vigtigt historisk dokument. Derfor indeholder den også information om mange af mine lidelsesfæller, da jeg ikke tror, der er mange tilbage, der ved hvad der skete dem heller.

Som min første rapport fortæller denne reviderede udgave kun den nøgne sandhed. Intet er overdrevet. Tværtimod har tiden snarere ”sløret” nogle hændelser i den forløbne tid. Tit manglede jeg ord for at beskrive de skrækkelige ting, der skete. Ord og sprog egner sig ikke til at udmale sådant. Ord er blevet til for mennesker til kontakt med andre mennesker, og de der udførte disse rædselsgerninger var ikke mennesker.

Der var mange helte iblandt, der led og døde. De bar deres skæbne uden klage, de forblev åndeligt levende, og de døde, mens de kæmpede for livet. Til minde om disse mennesker dedikerer jeg disse ord:

De døde af alle nationaliteter fra alle grave, de sejrende og de slagte, og de mange, mange millioner uden grave, de der er skudt til døde, de mishandlede, de der er begravet under ruinerne, og alle de myrdede, råber til os: ”Aldrig igen krig og ødelæggelse”.

Jeg håber og beder til, at de levende vil lytte. Vi er de eneste, der kan forme udviklingen nu.

Nyt fra 4. maj-huset på Anholt

Der er stadig mulighed for at holde ferie i 4. Maj-Huset på Anholt i 2009.

Og da sensommeren er meget mild på Anholt, varer sommeren længe på her.

Ledige perioder i 2009:

08.08-15.08
30.08-18.09
25.09-16.10

I de nævnte perioder kan 4. Maj-Huset lejes for kortere eller længere tid. Prisen er kr. 1.500,00 for perioden 08.08-15.08, øvrige uger kr. 750,00, ekskl. el-forbrug.

Da færgefarten også i år har været meget lydhor overfor øboernes ønsker, er der på visse datoer uden for højsæsonen mulighed for at komme både til og fra Anholt på lørdage/søndage. Ellers er sejlads som vanligt, mandag, tirsdag, torsdag, fredag.

Sengelinned fra Anholt Kro

Vi har aftalt med Kroværten, at 4. Maj-Husets brugere kan leje sengelinned etc. på Anholt Kro:

1 pudevår, 1 dynebetræk, 1 lagen, 1 stort og 1 lille håndklæde kr. 100,00 for første uge, følgende uger (uden vask) kr. 50,00.

Der betales kr. 50,00 i oprettelse uanset antal sæt og et depositum på kr. 100,00 pr. sæt, som tilbagebetales ved aflevering.

Afhentning og aflevering på Anholt Kro, Nordstrandvej 19, 8592 Anholt, tlf. 86319080/40185032.

Vareudbringning fra Brugsen

Vi har aftalt med brugsuddeleren, at 4. Maj-Husets brugere kan bestille og få leveret varer til 4. Maj-Huset, pris kr. 60,00 for bestilling og levering.

Coop Brugsen, Bygaden 11, 8592 Anholt, tlf. 86319020.

	Til Anholt lørdage kl.	Fra Anholt Lørdage kl.	Fra Anholt søndage kl.	Til Anholt søndage kl.
8. august	12.50			
15. august		08.30		
30. august				15.30
6. september			12.00	15.30
10. oktober	13.00			

God støtte til 4. Maj Huset

Hermed sender vi en stor tak til Alex Binneballes Fond, som har doneret 5.000 kr. til 4. Maj-Huset. Og lige op til bladets dead-line fik vi den glædelige meddelelse, at Den A.P Møllerske Støttefond har bevilget 75.000 kr. til nye handicapvenlige toilet- og bade-faciliteter i huset. Også en stor tak til denne fond.

Vennekredsen

Vi er på nuværende tidspunkt 12 medlemmer i Vennekredsen, og vi får

fortsat tilsagn og forespørgsler vedr. medlemskab. Endvidere er der "købt" to støtteaktier.

Mange tak til jer alle, både til jer, der allerede er medlem og har "købt" støtteaktie samt til jer, der ønsker at støtte op om Vennekredsen.

Vil du være en del af Vennekredsen eller købe en "Støtteaktie" kan du rette henvendelse til: Birthe Fuglsang, Strandbakkevej 28, 8250 Egå, Tlf.: 86224046, eller e-mail: 2x.fuglsang@oncable.dk

Register over indholdet i de 195 numre af FV-Bladet

Ved udgangen af 2008 opløste medlemmerne af "Frihedskampens Veteraner" deres forening på grund af alder. Samtidig ophørte "FV-Bladet" (1958-2008) efter 195 numre,

Bladet har i de mange år og numre bragt utallige artikler om besættelsen og modstandskampen og interviews med eller beretninger fra aktive deltagere i modstanden.

For at skabe overblik over dette omfattende historiske stof for eftertidens historisk interesserede er der foretaget en registrering af stoffet, som to erfarne historikere har opdelt i 30 emnegrupper. Registrere er på en CD, som skal læses på en computer.

Den kan fås vederlagsfrit ved at sende en adresseret A5 kuvert frankeret med 10,50 kr. til: Bent Nielsen, Strandjægervej 78, 2791 Dragør.

eho

Tur til Sønderjylland og Gråsten

Af H.J. Dahlhus

Efter opsamlingen i Fredericia, Kolding og Kliplev kørte vi til mindestenen til minde om danske soldaters heltemodige kamp d. 9. april 1945; her fortalte C.C. Nielsen om tyskernes overfald på Danmark og de første kampe. Herefter lagde Birgit Lund en buket blomster ved mindestenen.

I Gråsten besøgte vi mindestenen for grænsegendarmernes leder, oberst Paludan-Müller, der den 26. maj 1944 alene tog kampen op mod en overtallig tysk styrke. Under uhyre deltagelse blev oberst Paludan-Müller en solrig forsommerdag, den 1. juni 1944 begravet på kirkegården ved sin barndoms præstegård i Snesere på Sydsjælland. Tyskerne havde forbudt at han måtte graves noget sted i Jylland, hvor han var faldet, men til Snesere, hvor hans far havde været præst, vendte Svend Paludan-Müller nu tilbage. En uge forinden, tidligt om morgenen den 26. maj 1944, havde tyskerne slået til mod en række fremtrædende modstandsfolk, fortrinsvis politifolk og officerer. Dagen efter kunne de censurerede aviser meddele: "Oberst Svend Paludan-Mül-

ler, Gråsten, blev dræbt, da han modsatte sig anholdelsen."

Svend Paludan-Müller havde sin embedsbolig ved Gråsten Slot, da han kl.05.30 blev vækket ved at der blev råbt, at Gestapo ville tale med ham. Obersten råbte køligt tilbage, at han gerne ville tale med Gestapo, men at de i så fald kunne indfinde sig til normal kontortid klokken 10.00. Tyskerne forlangte, at obersten skulle åbne døren, hvilket han nægtede. Minuttet efter sprængte de døren. Den første tyske politisoldat, der trængte ind, dræbtes øjeblikkeligt ved skud fra Svend Paludan-Müllers pistol, hvorefter de andre tyskere trak sig tilbage og obersten barrikaderede døren. Mens tyskerne samlede sig, sørgede Svend Paludan-Müller for, at hans hustru, Ragna, og datter Dagny samt en husassistent blev bragt i sikkerhed i kælderen. Han gjorde klart for sin hustru, at han ikke ville tages som en anden forbryder. Imens var tyskerne gået i stilling i haven, hvorfra de begyndte at beskyde huset, samtidig med at der fra Aabenraa var forstærkning med svære våben på vej.

Sognepræsten i Gråsten, provst Hvidt, bad om tilladelse til at bringe de tre kvinder i sikkerhed, hvilket blev bevilget. Inden han fik kvinderne i sikkerhed, søgte pastoren at overbevise Paludan-Müller om at situationen var håbløs, og at han burde overgive sig. Overtalelsesforsøget var forgæves. Obersten bad nu provst Hvidt om velsignelsen, Derefter tog han rolig og fattet afsked med alle. Provst Hvidt har givet sin skildring:

"Jeg har aldrig lyst velsignelsen over et menneske under så dramatiske og gribende omstændigheder. Her lå på knæ en mand, der vidste, at han ville kæmpe til det sidste, og at han skulle dø. Han lå ganske fredeligt på sine knæ, men ved hans side lå pistolen og stod det skarpladte gevær. Han modtog Herrens nåde".

"Da jeg havde lyst velsignelsen over obersten, henvendte han nogle personlige bemærkninger til mig. Han var ganske rolig og fattet. Der var intet op-hidsende at mærke på ham. Det anfægtede ham ikke det mindste, at han nu skulle gå ind til den sidste kamp. Uadtil mærkede man da intet."

"Da jeg havde hentet de tre kvinder i kælderen, skulle han tage afsked med dem. De stod foran loftstrappen, og der blev taget en ganske kort afsked, idet han kyssede sin hustru og voksne datter farvel og sagde: "Farvel, og Gud være med jer!"

En sprængningskommando var ankommet, og i den ildkamp der fulgte, tog tyskerne såvel maskingeværer, håndgranater og brandbomber i brug, inden kampen var forbi kl. 08,45. På det tidspunkt stod huset i lys lue. Først hen på eftermiddagen fandt tyskerne oberstens lig i ruinerne. I to timer havde oberst Paludan-Müller formået ene mand at holde den angribende tyske styrke, som efter forstærkningen var kommet op på 50 mand, stangen. Under kampen havde obersten sendt adskillige velrettede skud af sted, og han tog fem tyske soldater med sig i døden. Den lille sønderjyske by Gråsten var

Kaj Holm overrækker blomster til Dagny Paludan-Müller.

Dagny ved mindemuren for hendes far.

Det gamle klokketårn ved Kiplev kirke.

naturligt i oprør over den voldsomme hændelse. Flagene blev sat på halv, arbejdspladserne og butikkerne lukkede, hvilket skabte et sådant raseri hos den tyske garnisonschef, at han truede med at skyde 10 indbyggere og stikke byen i brand, såfremt butikkerne ikke inden kl. 13,00 blev genåbnet og flagene taget ned. Denne hidsige Hauptmann Schmidt blev dog overtrumpet af sin chef i Aabenraa, som gav kontraordre. Det var ikke yderligere optrapning, der var brug for, mente han. Efter fundet af obersten i brandtomten blev liget ført til Kolding. Tyskerne var klar over, at befolkningen i Sønderjylland var op-hidsede over begivenhederne, og man besluttede, at han under ingen omstændigheder måtte begraves i Jylland, og derfor blev det Sydsjælland. Rygtet om oberstens enestående mod og den heltmodige kamp, han havde givet tyskerne, var dog i løbet af få dage kendt i hele Danmark, og i barndoms-landsbyen Snesere ventede ham en stor slået begravelse. Det er antaget, at 2.500 mennesker var tilstede omkring Snesere Kirke, som i øvrigt er den tredjestørste landsbykirke i Danmark. Folk var kommet langvejs fra og alene på rygget, for ikke i én avis stod der skrevet at begravelsen skulle finde sted – det havde tyskerne forbudt. Begravelsen blev en af de store, bevægede begivenheder under besættelsen. Provst Hvidt fra Graasten, som havde været med i forbindelse med obersten før ildkampen, fulgte båren fra Kolding og til Snesere, og det var ham, der

forrettede bisættelsen. I sin tale ved graven udtalte provsten om den døde: "Han havde slægtens karakter, forbundet med djærvhed og idealisme". Her ved Mindemuren i Gråsten lagde oberstens datter Dagny en buket og fortalte om den frygtelig morgen 26. maj 1944 i hjemmet.

Efter middagen kørte vi til Kiplev Kirke, hvor sognepræst Eva Wiwe Løbner og Jørgen Hansen, leder af lokalhistorisk arkiv, fortalte om kirkens historie, derefter gik vi til Kiplev Sognearkiv og Egnsmuseum, hvor pensioneret skoleinspektør Jørgen Jørgensen fortalte om et stort engelsk bombefly og flystyrtet natten mellem den 23. og 24. april 1942 ved Visgårde mellem Bjern-

drup og Bajstrup nær Tinglev, alt dette med mere kan læses på www.flystyrtdk. Efter kaffen gik vi over til museet for at åbne udstillingen om besættelsen i Danmark fra 1940-1945, som Kaj Holm og Gothardt Saugstrup m.fl. havde fået op at stå. Svend Paludan-Müllers datter Dagny klippede snoren over, og erklærede udstillingen for åben. Efter et par timer på udstillingen, en rigtig god udstilling, kørte vi ud til Signe og Gothardt Saugstrups hjem, her fik vi sønderjysk sild, sønderjysk kål m.m., som havde lavet sammen med Tove og Kaj Holm.

Alle deltagere takker rigtig mange gange for en god og vel tilrettelagt tur.

Ved mindestenen i Søgaardlejren.

4. maj som mindededag

Der var en del debat omkring den 4. maj på TV og i aviserne, idet der blev stillet forslag om, at datoen skulle bruges til at hylde danske soldater generelt. Det har naturligt rørt ved mange følelser hos gamle modstandsfolk, og vi har modtaget forskellige indlæg til bladet.

I Berlingske Tidende skrev Aage Jørgensen den 7. maj:

JENS OG BEFRIELSEN

Den 4. maj er som bekendt Danmarks befrielsesdag. Som bekendt - dog ikke for en ung soldat, som TV-Avisen interviewede på Rådhuspladsen i forbindelse med forsøg på at bringe sig i befolkningens erindring som veteranerne fra vor tids militære missioner på Balkan og i Mellem-østen.

Som Tv-seer må man have lov til at formode, at det journalistiske fodarbejde var i orden og en mere udbredt uvidenhed konstateret, før netop denne soldat fik lov til at udstille sin uvidenhed på skærmen.

Det rejser imidlertid en grim mistanke til arrangørerne bag soldaternes plattenslagerforsøg på at erobre 4. maj fra modstandsbevægelsen. De pågældende har åbenbart forsømt at informere soldaterne om netop denne dags betydning for ganske mange (ældre) danskere. Mistanken kan udstrækkes til at gælde både soldaternes forældre/bedsteforældre og såmænd tillige den historieundervisning, som folkeskolen har tilbudt dem. Således ender aben hos opdragerne og uddannelsen.

Opløftende var det, at arrangementets talskvinde ikke var utilbøjelig til at mene, at datobesættelsen var et fejlgreb, og at man nok næste år måtte finde på noget andet. Allerhelst så jeg, at fædrelandet fandt denne dato, så "veteranerne" ikke behøvede at promovere sig selv og stille deres anerkendelsesbehov til anmassende skue.

Man kunne så i øvrigt nøjes med

at fokusere på de faldne og de fysiske og psykiske skader. Med tilbørlig hensynstagen til at krigene er vore egne projekter og altså usammenlignelige med Besættelsen.

*Aage Jørgensen,
Bakkelodden 2, 8320 Mårslet.*

Erik Kragelund har sendt nedenstående læserbrev til Berlingske Tidende:

HVIS ET FOLK VIL LEVE

Frihed er et begreb af stor betydning der altid må kæmpes for.

Axel Kielland skrev: Hvis et folk vil leve, må nogen kunne dø.

Stærke ord men lige så aktuelle i dag som da han skrev dem under krigen. Ønsket om at genvinde den nationale selvrespekt førte til aktiv modstand. Modstandsfolkene og krigssejlerne reddede Danmarks ære. Mere end 6.000 døde for Danmark. De døde for friheden, for at vi levende kunne være som de frie Danske. Det mindes vi den 4. maj. Det er beklageligt, at uvidende personer forsøger at drage paralleller.

Erik Kragelund

- og fra Kamma Ankjærø har vi modtaget nedenstående indlæg:

RESPEKTLØS OMTALE AF MODSTANDSFOLK

"Skal 4. maj bruges til at hylde danske soldater?" spørger Jyllands Posten i "Ordet er dit" 5. maj. Blandt svarene er et fra Søren Dyrby Schou,

Svaneke. Han skriver bl.a.: "Al ære til disse modstandsfolk, som nu er blevet mindet hvert år lige siden Befrielsen (virkelig mange år, ved at virke trivielt). Det er på tide at få alle vores "krigere" under én hat. Det fortjener de."

Hvordan kan det nogen sinde virke trivielt at mindes dem, der gav deres liv i kampen for Danmarks frihed? Det var også alle nulevende danskeres frihed, de kæmpede for. Og det var ytringsfriheden, som Søren Dyrby Schou nu misbruger til sin repektløse omtale af "disse modstandsfolk".

Lige så respektløst skriver Claus Berg, Fredericia, i sit svar: "Lad nu bare de gamle mindes deres tab. Find en anden festdag for at fejre de unge, der bekæmper diktatorer og tvivlsomme religiøse."

Hvorfor er det kun de gamle, der skal mindes deres tab? De gamles tab er også de unges tab. Tabet af modstandsfolk er alle danskeres tab. De, der oplevede besættelsen og modstandskampen, husker mottoet "Det angår os alle". Modstandsfolkene var en usynlig hær uden uniformer, men de var den tids soldater.

Danske soldaters indsats i dag angår også os alle, og ethvert tab er alles tab, men Claus Berg har ret i, at det må kunne lade sig gøre at finde en anden festdag for at fejre de unge.

Som C. S. Kristensen, Viby J., rigtigt fastslår i sit svar: "Den 4. maj er og bliver fejringen af Danmarks befrielse i maj 1945."

Kamma Ankjærø

Ove Nielsen

Ove Nielsen voksede op i Århus, og efter endt skolegang i Munkegade Skole kom han, ifølge traditionen for mange Munkegade-drenge, i handels- og kontorlære og meldte sig ind i Århus Roklub som ungdomsroer.

Men det var urolige tider. Danmark var besat, og det var ikke Ove Nielsens natur at forholde sig passivt til uretfærdigheder og overgreb. På et tidspunkt blev han aktivt medlem af modstandsbevægelsen i en nedkastnings- og sabotagegruppe under Jens Toldstrup.

Efter 1945, da grænserne atter var åbne, var der unge danskere, der tog til Norge for at opleve vores naboland mod nord og måske også som en reaktion på modstandskampens voldsomme begivenheder og nervepres.

I 1950 tog Ove Nielsen sammen med ro-kammeraten Bent Blach Petersen, tidligere modstandsmand i Femte Kolonne, Århus, til Norge, nærmere betegnet Lillehammer, hvor de fik bolig og arbejde, "forefaldende arbejde" såsom at fjerne sne fra folks tage! De rejste hjem efter nogle måneder, men Ove Nielsen kom tilbage og blev altnuligmand på Hotel Bellevue.

Da den tidligere ejer af Hotel Bellevue emigrerede til Amerika, blev Ove Nielsen bestyrer på hotellet og købte hele komplekset i 1960 inklusive Ge-

stapo-villaen Trararo, hvor der under krigen havde været hovedkvarter med fangekælder. Her indrettede Ove Nielsen senere et lille besættelsesmuseum.

I mindeord om Ove Nielsen i en norsk avis stod der, at han måske mest vil blive husket for sit store hjerte og sit private socialkontor. I årevis gav han husly til og tog sig af mennesker med problemer.

Ove Nielsen var samfundsdebattør og filosof. Allerede i sine unge dage kom han til det resultat, på baggrund af sine erfaringer som modstandsmand og soldat, at krig løser ingen problemer, men skaber kun nye. Derfor meldte han sig ind i foreningen "Aldrig mere krig" og bar emblemet med det knækkede gevær. Det betød ikke, at han ikke var parat til at kæmpe for en sag, men det var med "ordet" som våben.

Det kunne ikke være mere rigtigt, hvad en nær ven engang skrev om Ove Nielsen:

"Pennen er dit redskab til at slås, så verden bli'r et bedre sted for os."

Ove Nielsen skrev under pseudonymet David Harleyson, og flere af hans artikler har været bragt i "Modstandskampen".

Kamma Ankjærø

Arne Helmer Larsen

Direktør Arne Helmer Larsen, Brønderslev, døde den 19. marts 2009, 88 år gammel, efter et langt, indholdsrigt liv.

Arne var i mange år en skattet rejsemontør for Pedershaab motorafdeling, lige som han en del af tiden var en agtet tillidsmand.

Rejselivet, og familie med kone og tre børn, var efterhånden for meget, og han havde også ønske om at starte for sig selv. I 1959 blev så maskinfabrikken Staring startet, og det blev en pæn virksomhed med en snes ansatte.

Som ung var Arne dybt engageret i tidens spørgsmål, og efter besættelsen 9. april 1940 drejede diskussionen sig ofte om hvordan vi kunne få tyskerne ud af landet. I oktober -41 blev så den første modstandsgruppe i Brønderslev startet af tre mand. En af dem var Arne Helmer Larsen.

Gennem årene blev der – i en udvidet gruppe – foretaget sabotager på maskiner, fabrikker og jernbaner, ligesom gruppen tog imod nedkastninger af våben og sprængstoffer.

Det var en hård tid, hvor fædrelandskærlighed og demokratiforståelse blev sat på prøve. Arne Helmer Larsen opfyldte alle prøver som en god modstandskammerat, derfor blev han også tildelt den statslige hædersgave.

Arne Helmer Larsen havde det rette sindelag. Æret være hans minde.

Kaj Christensen

Ved Alfred Andersen
Bregnevej 7,2,4, 5229 Odense
SØ
tlf. 6611 5869

90 år 16. juli
Inge Nielsen
Honorés Vej 4
7000 Fredericia

28. juli
Herluf Kamp Larsen
Volboligerne 9, 2.mf.
1426 København K.

3. august
Edel Larsen
Blichersvej 105, st.tv.
3000 Helsingør

21. september
Børger Køngerskov
Kongensstræde 45,
st.tv.
7000 Fredericia

30. september
Frede Rasmussen
Rugvænget 14
4720 Præstø

85 år 13. juli
Margaret Petersen
Revvej 16 d
4220 Korsør

20. juli
Erik Christiansen
Skovparken 2
3060 Espergærde

20. august
Erik Qvist
Udsigten 16
4220 Korsør

80 år 26. juni
Harald Jensen
Indre Ringvej 121
7000 Fredericia

50 år 2. september
Søren Andersen
Astrupvej 55
8560 Hadsten

Endvidere en forsinket fødselsdagshilsen til

Kurt Blauenfeldt,
Ryetvej 20,
3500 Vanløse,
med 90 års fødselsdag
31. januar.

Bemærk, at bladet ikke har et kartotek, og at I derfor skal huske selv at indsende fødselsdage til ovenstående adresse.

BØGER

Operation Valentine

Af Bjarni Ákesson Filholm.
Forlaget Nautilus. 128 sider, indbd., ill. Vejl. pris 238 kr.

Man skal lære, så længe man lever. Selv om jeg allerede har læst en del om Færøerne (FØ)1940-45 og været deroppe før at studere øernes tilværelse under Anden Verdenskrig, havde jeg aldrig hørt om "Operation Valentine", før jeg læste den dansk-færøske bibliotekar Bjarni Ákesson Filholms nye bog med denne titel. Bognavnet var briternes dengang hemmelige kodeord for besættelsen af Færøerne under Danmarks besættelse 1940-45. I et senere nummer af Modstandskampen vil vi bringe en artikel om emnet.

Min mors historie

Af Morten Thing. Nemos Bibliotek, 192 sider, ill., 185 kr.

Bogens forfatter er den kendte historiker Morten Thing. Hovedpersonen, hans mor, er Dora Thing og faderen Børge Thing, måske bedre kendt under dæknavn "Brandt" som leder af BOPA. Så far, mor og forfattersøn har oplevet mere end de fleste. Hovedpersonen Dora var jøde, hendes familie måtte før Anden Verdenskrig leve en kummerlig tilværelse som uvelkommen i randstaterne og søgte derfor vestpå til Danmark. Her var modtagelsen behersket, for jøder var heller ikke velsete her, og de danske myndigheder så helst, at de rejste videre. Mange jødiske flygtninge fra Hitlers Tyskland oplevede det samme i Danmark – eller de blev allerede ved grænsen leveret tilbage til de tyske myndigheder. Både Dora og Børge var kommunister og efter 22. juni 1941 under jorden herhjemme, og Dora måtte som jøde til Sverige i oktober 1943. Imens var ægte-

manden, forfatterens far, højaktiv lige fra den tidligste sabotage i 1942 og var ved befrielsen berømt som chef for hele BOPA. Familien kunne nu genforenes, og Børge tog mod regeringens tilbud til modstandslederne om at blive officer i det danske forsvar. Men de gamle officerer så skævt til dem, og bedre blev det ikke under den kolde krig, når man som han var kommunist, så han søgte og fik pension fra hæren i 1956. Børge døde i 1971, kun 54 år, Dora i 2002, 82 år. Uanset politisk holdning bliver man engageret ved læsningen af bogen om Dora og hendes mand og deres dramatiske liv i et Europa i politisk og militært oprør.

Skyggens historie – en modstandsmand fortæller

Af Robert Lassen. Forlaget Ådalen. 226 sider, ill., 250 kr.

Robert Lassen (født 1917) har på opfordring fra sin datter fortalt om sit liv med hovedvægt på besættelsestiden.

Han blev uddannet som maler, af-tjente værnepligten 1939-40 og startede i 1942 sammen med fem kammerater uddeling i Viborg af illegale blade. I 1943 gik han under jorden, da to i gruppen blev taget af Gestapo. Deltog i våben-modtagelser og var fra 1944 aktiv i modstandsbevægelsen i Vejle. I september blev byledelsen optrævlet af Gestapo, efter reorganiseringen blev han leder af en jernbanesabotage-gruppe på 18 mand og var i maj 1945 bl.a. med til afvikle tyskernes store sprængstofdepot ved Vejle. Derefter atter maler og siden malermester. I modsætning til nutidens mange store, historiske værker om krigen giver denne bog et "nærbillede" af en ganske almindelig ung mands liv og modstandsindsats under besættelsen.

Studenterliv under Besættelsen

Museum Tusulanums Forlag. Udgivet af Gunnar Lund-Jensen og forlagsdirektør Marianne Alenius, med kommentarer og noter ved historikeren Henrik Lundbak og forord af højesteretsdommer Torben Jensen. 590 sider, ill. Ca. 300 kr.

Bogen indeholder de ca. 220 breve, som broderen Thorkild Lund-Hansen hver uge under besættelsen skrev fra sit ingeniørstudium i København til sin familie hjemme i Århus. Han var medlem af modstandsorganisationen "Korps Aagesen" og blev skudt af tyskerne på Østerbrogade i København natten mellem 3. og 4. maj 1945 – ét døgn før befrielsen. I 1942 kom han på Nordisk Kollegium og indgik i miljøet dér af jævnaldrende og påvirkedes af kollegiets efor, professor Hal Koch, et af tidens store navne i kampen for demokratiet. Hans familie gemte brevene fra ham, de kom først frem godt 50 efter. Bogen giver et godt billede af Thorkilds udvikling i besættelsesårene, frem til han blev dræbt natten før befrielsen.

Danskere i krig 1936-48

Rasmus Mariager (redaktør). Gyldendal, 230 sider, ill., 199,95 kr. (vejl.)

I 1930'erne og ikke mindst 40'erne var demokratiet under pres i Europa fra facismen, kommunismen og nazismen. Regeringen søgte at fastholde neutralitetspolitikken, men ikke alle danskere var enig i dette. Tusinder gik frivilligt i krig: I Spanien 1936-39 mod Franco, i Den Finske Vinterkrig 1939-40 mod Sovjetunionen, under Anden Verdenskrig og Besættelsen både på Østfronten for og i England mod Nazityskland, og i de første efterkrigsår i britisk

militærtjeneste. Den danske medvirken og indsats i disse krige er i bogen beskrevet af ti yngre, danske historikere med udgangspunkt i enkelte af de frivillige krigsdeltagere. Bogen er redigeret af Rasmus Mariager og med bidrag fra Morten Heiberg (Spanien), Jan Ahtola Nielsen & Mikkel Kirkebæk (Finland), Claus Bundgård Christensen, Niels Bo Poulsen & Peter Scharff Smith (Østfronten), Jakob Sørensen (britisk militærtjeneste 1940-45) samt Jakob Bro Lorenzen og Jakob Helth Lønborg (Britisk tjeneste efter krigen), Ib Faurby afslutter (Det lange perspektiv). Vi kender nok til enkelte af disse konflikter, men for mig var det nyt at kunne læse samlet om denne danske krigsdeltagelse ude i verden i disse tolv år før, under og efter Anden Verdenskrig.

Korstog i Europa

Af Dwight D. Eisenhower.
Forlaget Rosenkilde. 477 sider, ill., hardback. Kr. 199,00.

Bogens forfatter, den berømte, femstjernede amerikanske General of the Army og senere USA's 34. præsident, Dwight D. Eisenhower (1890-1969), var de vestallieredes øverstkommanderende under de store felttog i Nordafrika og Vesteuropa inkl. invasionen i Normandiet, så få har som han haft indblik på topniveau i det militære og politiske "spil" omkring Europas befrielse. Eisenhower var en skrivebordsgeneral og blev først generalmajor i begyndelsen af 1942, men så gik det stærkt for hans karriere. Han organiserede og ledede de allierede styrker under "Torch", invasionen i det vestlige Nordafrika i november 1942. Derfra gik "turen" over Middelhavet til Sicilien og derpå det italienske fastland. For os er Eisenhowers navn især knyttet til planlægningen og gennemførelsen af invasionen i Normandiet, der førte til den endelige

sejr, Victory in Europe (VE) den 8. maj 1945. Efter krigen stod hans stjerne højt, han blev militær chef for NATO og var 1953-61 USA's præsident og dermed også "Commander in Chief" over alle forsvarets generaler og admiraler – højere kunne han ikke komme. Danmark anerkendte allerede i 1945 hans store indsats med "Elefantordenen", der ellers kun er tildelt kongelige og statsoverhoveder. En stor og spændende bog, der giver mange kig bag verdenshistoriens kulisser, hvor læserne ellers ikke havde haft adgang.

Krystalnatten

Af Dan H. Andersen.
Gyldendal. 260 sider, ill. 269,95 kr.

Bogens undertitel er "Vejen til Holocaust". Allerede inden Hitlers magtovertagelse 30. januar 1933 havde jødehadet været en betydelig del af nazismens program. Hurtigt efter kom boykot af jødiske forretninger, afbrændinger af jødisk litteratur, de første koncentrationslejre allerede i foråret 1933 og i 1935 de berygtede antijødiske "Nürnbergerlove". Op til og under Olympiaden 1936 i Berlin holdt nazisterne lidt igen for at de mange udenlandske gæster ikke skulle få et negativt indtryk af "det nye Tyskland". Men natten mellem 9. og 10. november 1938 gik nazisterne amok over for jøderne, deres hjem, forretninger, synagoger mv. Omkring 100 jøder blev myrdet, mange tog selv deres liv. I tiden derefter døde yderligere mange i koncentrationslejrene Dachau (ved München), Buchenwald (ved Weimar) og Sachsenhausen (ved Oranienburg nord for Berlin) med over 30.000 jødiske mænd som fanger. Millioner af glasskår i gaderne efter nattens nazistiske udskejelser førte til navnet "Krystalnatten", der blev forspillet til Holocaust med 6 millioner myrdede jøder.

Stiftende generalforsamling

Som meddelt i sidste nummer af Modstandskampen blev der den 24. marts afholdt stiftende generalforsamling i Danske Veteraner 1940-45 i Nyborg.

Dagen startede med, at der blev lagt blomster ved monumenter og frihedskæmpergrave, samt en krans ved monumentet for de soldater, der faldt den 29. august 1943 ved Nyborg Strand.

Mødet blev holdt på Hotel Nyborg Strand. Der blev fastsat vedtægter for foreningen, og Erik Kragelund blev valgt til formand. Til bestyrelsen valgtes endvidere Bendt Ole Arndt, Eggert Frandsen, Arne Glinsvad, Gustav Holmberg, Max Roe, Poul Sveistrup, og som suppleanter Jørn Jensen og Nils Tage Rasmussen.

Fotoudstilling i Esbjerg om Danmark besat og befriet

Pens. orlogskaptajn Jørgen Strange Lorenzen var meget aktiv med sit kamera under besættelsen. Resultatet kan ses på Historisk Samling fra Besættelsestiden, Niels Bohrs Vej 9, Esbjerg. Udstillingen er frem til efteråret åben mandag og onsdag kl. 10-14 og tirsdag kl. 10-18.

1133

 Asta Dahl
 Anemonevej 17
 4000 Roskilde

ADRESSELISTE

ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Odense afd.: Fmd.: Henry Jensen,
Strynøgade 14, 5000 Odense C, tlf. 65 90 32 02.
Kass.: Alfred Andersen, Bregnevej 7,
5220 Odense SØ, tlf. 66 11 58 69.

Omegnsafdelingen:

Sydkajen 4.1.th, 3600 Frederikssund,
tlf. 47 53 02 48.

Fmd.: Eigil Skov Jørgensen,
giro 8011788, sociale sager.

Sjællands afd.:

Fmd.: Mogens Henrik Nielsen,
Nystedvej 14, Veddelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 75 77 13.

Kass.: Benny Rasmussen
Rungsted Strandvej 181 B
2960 Rungsted, tlf. 45 86 63 72.

Jysk afd.: Fmd.: C. C. Nielsen,
Lundingsvej 7, 7000 Fredericia,
tlf. 75 92 34 72.

Kass.: Birgit Lund, Skovparken 76 B,
6000 Kolding, tlf. 75 53 73 53.

Sekretær: Hans Jørgen Dahlhus,
Herredsvej 16, 7000 Fredericia.
Tlf. 75 94 35 83

(Postadresse: Sekretær)

ALLIEREDE KRIGSSEJLERES VETERANFORENING

Fmd.: Else Lizier, Tårnvej 20, 2610 Rødovre,
tlf. 36 70 03 68.

Kass.: Erik Qvist, Udsigten 16, 4220 Korsør,
tlf. 58 37 78 06.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: John Nielsen, Margrethesvej 28, Ejby,
4070 Kirke Hyllinge, tlf. 46 40 50 87.

Giro: 87 446 867.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Jørn Jensen, Parkallé 261,
2605 Brøndby, tlf. 43 96 35 18.

Kass.: SALLE FISCHERMANN,
Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte,
tlf. 39 65 89 90.

GESTAPOFANGERNE RANDERS

Fmd.: Ebba Hjortshøj,
Hermann Stillingsvej 17, 8900 Randers.

Kass.: Marion Jensen, Stadfeldtsvej 12,
8900 Randers, tlf. 20 22 59 54, giro 663 8961.

FRIHEDSKAMPENS VETERANER

Henvendelse kan ske til
Eigil Skov Jørgensen (Foss),
tlf. 47 53 02 48 eller

Bent Nielsen,
Strandjægervej 78, 2791 Dragør,
tlf. 32 53 07 16.

FRIHEDSKAMPENS FREDNINGS- OG MINDEFOND

Amaliegade 18, 1256 København K,
tlf. 33 40 10 10

HANNOVER-STÖCKEN

Henv.: Carl A. Sørensen, Egernevej 24,
8270 Højbjerg
eller Erik Tanne, Farum St. Torv 29, 1. th.,
3520 Farum

HORSERØD STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Anton Nielsen,
Møllevej 17, 3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69.

Kass.: Hanna Kirkegaard,
Jesper Brockmandsgade 2, 2200 København N.
Tlf. 22 12 49 25.

VENNEKREDSEN I DANMARK FOR KZ NEUENGAMME

Fmd.: Helle Sørensen, Borgervænget 92, 2. tv,
2100 København Ø. Tlf. 59 18 66 89 · 20 45 19 29.

Kass.: Gitte Sundahl, Søkildevvej 3,
5970 Ærøskøbing, tlf. 62 52 21 50.
Giro 807.3481.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Reedtzholmvej 114,
4736 Karrebæksminde, tlf./fax 55 44 10 32.

E-post: pse17@dadnet.dk.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Krasnik Fischermann,
Gl. Vartov Vej 29, 2. tv.,
2900 Hellerup, tlf. 39 62 83 55.

Kass.: Michael Fingeret, Herman Triers Plads 2,
1631 Kbh. V, tlf. 35 37 11 21

DANSKE VETERANER 1940-45

Formand Erik Kragelund,
nysejler@webspeed.dk

Sekretær Max Roe, sen@msn.com

FORH. KONTORCHEF I FRIHEDSFONDEN

Anna-Lise Clausen, Præstefælledvej 67,
2770 Kastrup, tlf. 32 51 50 13.

ARBEJDSKADESTYRELSEN

Sankt Kjelds Plads 11, Postboks 3000,
2100 Kbh. Ø, tlf. 72 20 60 00, fax 72 20 60 20.

AMICALE INTERNATIONALE DE NEUENGAMME (AIN)

Vicepræsident Ernst Jensen,
Sofielunden 14, 2600 Glostrup.

FÉDÉRATION INTERNATIONALE DES RÉSISTANTS, DANMARK (FIR)

Anton Nielsen, Møllevej 17,
3650 Ølstykke, tlf. 47 17 90 69

Kasserer: Bodil Enoch,
Brøndbyøster Torv 51, 5. th. 2605 Brøndby,
tlf. 36 75 45 94.

BERNADOTTEGÅRDEN

Bernadottegården 94, 9560 Hadsund,
tlf. 96 53 13 50.

BERNADOTTEGÅRDEN

H.H. Kochsvej 4, Himmelev, 4000 Roskilde,
tlf. 46 31 60 00.

MINDELUNDEN RYVANGEN

Tuborgvej 33, 2900 Hellerup, tlf. 39 62 14 67.

BANGSBO MUSEUM

9900 Frederikshavn, tlf. 98 42 31 11.

FRIHEDSMUSEET

Churchillparken 7, 1263 København,
tlf. 33 13 77 14.

MUSEET FOR FRØSLEVLEJREN

Lejrvejen 83, Frøslev, 6330 Padborg,
tlf. 74 67 65 57.

MUSEET PÅ KOLDINGHUS

Postboks 91, 6000 Kolding, tlf. 76 33 81 99.
Åbent kl. 10-17.

HORSERØDLEJRENS MUSEUM

Esrumvej 367, 3000 Helsingør, tlf. 72 55 20 47.
Åbent søndag, tirsdag og torsdag kl. 11-15.

BESÆTTELSESMUSEET I ÅRHUS 1940-45

Mathilde Fibigers Have 2 (v/ Domkirken)
8000 Århus C, tlf. 86 18 42 77, fax 86 18 42 83.
Fond reg. nr.: 12844.

HISTORISK SAMLING

FRA BESÆTTELSESTIDEN,
Niels Bohrs Alle 9, 6700 Esbjerg.
Åbent tirsdag kl. 10-12 og torsdag kl. 10-18.

ODENSE HISTORIE 1940-45

Brandts Passage 15,1.tv
5000 Odense C, tlf. 66 19 40 45.
Åbent d.1.lørdag i måneden kl.13-16

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: 4. Maj-huset, Gennem Landet 80 A,
8592 Anholt. Ejers af Landsforeningen.
Sengeplads til 12 personer.
Henvendelse til Birthe Fuglsang,
Strandbakkevej 28, 8250 Egå, tlf. 86 22 40 46.
Eller e-mail 2x.fuglsang@oncable.dk
Skriftlig ansøgning, om ophold i højsæsonen
dog senest den 1. februar.